EMEK

4

FIRSATLAR TÜKENMEZ

Toprak ağası, komprador ve diğer sermayedar hakim sınıfların hiçbir yurt sorununa olumlu çözüm getiremedikleri, çürüklükleri ve iflasa doğru hızla yuvarlanmakta oldukları hergün biraz daha berraklıkla ortaya çıkmaktadır. İşçi, köylü bütün emekçi sınıfların ve aydın tabakaların ekonomik ve sosyal sıkıntılarının ve buna paralel olarak hareketliliklerinin artan bir hızla yoğunlaşması bunun en açık delilidir.

Gerçekten, hakim sınıfların ve emperyalizmin kontrol altında tutmak için büyük gayret ve itina göstermiş oldukları işçi hareketleri son sıralarda yoğunluğunu artırmıştır. Bunlar arasında, Amerikan ve NATO işyerlerinde başlatılmış ve 1 ay kadar sürmüş olan grevin özel bir yeri ve anlamı vardır. Yurdumuzdaki Amerikan emperyalizminin çirkin yüzünün bir kere daha ve tam çıplaklığıyla meydana çıkmasına da imkân veren bu grev, ayni zamanda siyasî bir mesele halini de almış ve ancak büyük gayretlerle durdurulabilmiştir.

Köylüler için de durum aynıdır. Toprak sorunu, kredi (tefecilik) sorunu, köylüyü aracı tüccarın elinden kurtarma sorunu yüzüstü bırakıldığı için, toprak işgalleri, kavgaları artmış ve köylüler çeşitli toplu hareketler yapma yoluna girmiştir.

Personel reformu kanunun çıkarılacağı vadiyle yıllardır avutulan memurlar, özellikle küçük memurlar, gene elleri böğürlerinde bırakılmış ve bu büyük kütle de ümitsizlik ve kızgınlık içine itilmiştir. Üniversite öğrencilerinin çeşitli protesto hareketleri ise, burada tekrarı gerektirmeyecek kadar yaygın ve gürültülü olarak devam etmektedir.

Diğer taraftan, sermayeder sınıfların en büyük ve güçlü mesleki örgütü olan Odalar Birliği'ndeki kavga ve keşmekeş, hakim sınıfların kendi aralarında bile bir ahenk kuramamış olduklarının en açık belirtisidir.

Ve nihayet, bütün bu olumsuz gelişmelerle birlikte iktisadî durum da kötüleşmektedir. İhracat gerilemiş, hayat pahalılığındaki artış hızlanmıştır. Yurt dışına 200 000 in üstünde işçi gönderilmiş olduğu halde, içerde işsizliği önleyecek bir kalkınma temposu sağlanamamıştır.

Şu hususu önemle belirtmek lâzımdır ki, bu durum yalnız Türkiye'ye özgü değildir. Bütün kapitalist alem bir bunalım içindedir. Bizdeki hakim sınıfların erişilecek örnek diye baktıkları Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya gibi ileri kapitalist memleketlerin her biri, kendi ölçüleri içinde fakat bizdekine benzer sorunlarla karşı karşıyadırlar. Oralarda da işçi sınıfı, diğer emekçi sınıflara önderlik yaparak, sermayedar hakim sınıflara meydan okumaktadır. Oralarda da üniversite gençliği düzene karşı bayrak açmıştır. Oralarda da iktisadi sıkıntı, dış ticaret dengesizlikleri ve enflasyonist baskılar vardır ve bu durum kapitalist alemde bir para buhranı olarak sürüp gitmektedir.

Kapitalist alemdeki bunalımın en önemli sonucu Amerikanın -Vietnam Harbinin de etkisiyle- zayıflaması ve bu alemin liderliğini yitirme yoluna girmiş olmasıdır. Buna bağlı olarak NATO daki çatlaklar da büyümüştür. (Bilindiği gibi, Fransa'dan sonra şimdi de Kanada, askerlerini NATO'dan çekmeğe karar vermiştir.)

İşte Türkiye bu koşullar altında seçimlere girmektedir. Fakat bütün belirtiler açıkça ortaya koymaktadır ki, ne hakim sınıflar ne de onların partileri bu koşullardan haberdardırlar. Gerçekten, öyle anlaşılıyor ki, bu partiler arasında ki seçim mücadelesinin ana konusu, «Bayar ve diğer Yassıada mahkûmlarını kimin sahiden affetmek istediği, kimin istemediği ve bunun niçinleri ve nedenleri» olacaktır. Belki bu çok ciddi (!) sorunun yanısıra, «Meclisleri hangi partinin çalıştırmak istediği, hangisinin de çalıştırmak istemediği» konusu da tartışılacaktır.

Hakim sınıf ve partilerinin bu iç bulandırıcı durumları karşısında, işçi ve emekçi sınıflara ve onların partisi olan TİP'e, görüşlerinin geçerliğini ortaya koymak ve örgütünü sağlamlaştırıp genişletmek yolunda hamle yapmak için büyük bir fırsat çıkmıştır. Ancak, TİP'in fiili yöneticilerinin bu fırsatı değerlendiremeyecekleri anlaşılmaktadır. Bir kere, fikri bir dağınıklık ve tutarsızlık söz konusudur. Bunun en yakın örneği, genel başkan M. A. Aybar'ın, Bayar'ın affını reddederken, kendini ayni tip düşüncenin etkisinden kurtaramayarak, '-genel af' gibi geçersiz ve ciddiyetten uzak bir karşı teklif ortaya atmış olmasıdır.

İkinci olarak, Parti bir örgüt olarak ta dağınık ve perişan bir durumdadır ve buna karşı yöneticilerin hiçbir gayreti görülmemektedir. Gerçekten, parti genel merkezinin il ve ilçe teşkilâtlarıyla bağları kopuktur. Bunun en açık örneği, ısrarlı taleplere rağmen kongre yapmasına müsaade edilmeyen İstanbul ilinin, bütün ilçe örgütleri de dahil olmak üzere, müteşebbis kurullarla idare edilmek istenmesidir. Genel merkezle ilişkinin kopukluğu bakımından İstanbul tek bir istisna da değildir.

İlk çıkışından beri bu dergide sosyalist bir partinin asıl görevinin sağlam bir örgütleşmeyi gerçekleştirmek olduğu ve Partinin gücünün de bu örgütleşmeyle orantılı bulunduğu ısrarla belirtilmiştir. Buna göre şurası apaçıktır ki, kendisi örgütleşmemiş, teşkilâtı ile ahenkli bir çalışma kuramamış bir partinin, diğer partilerden ne kadar ümit kesilmiş olursa olsun, bir alternatif olarak kabul edilmesine ve bir cazibe merkezi haline gelmesine imkân yoktur.

Ama bu durum ümitsizliğe düşmek için bir sebep değildir. Bugün karşımıza çıkmış olan fırsat ne ilk ne de son fırsattır. Hakim sınıflar ve onların düzeni sürekli bir bunalım içine girmiştir. Bu çeşit fırsatlar, hatta daha da yoğunlaşarak devam edip gidecektir. Sosyalist mücadelede geç kalmak diye, fırsat kaçırmak diye birşey yoktur. Ve sosyalizm, tekerrür etmeyecek istisnai bir fırsattan yararlanılarak değil, fakat hergün biraz daha geliştirilen bir uğraşın zorunlu sonucu olarak gerçekleştirilecektir.

Bu durumda sosyalistlere düşen görev daha büyük bir şevkle Partiye sarılmak ve onu bilimsel sosyalizmin doğrultusunda daha sıkı bir şekilde örgütleştirerek yeni hamlelere hazırlamaktır.

SADUN AREN

ODALAR BİRLİĞİ KAVGASI

"Ekim" Değil, "Hekim" Seçimi

KURTHAN FİŞEK

Ekonomik bunalım Türkiye üzerinde bir kara bulut gibi kol gezedursun, seçim düzeyine artık iyiden iyiye girilmiştir. 12 Ekim seçimlerinin Amerikan emperyalizmi ve yerli işbirlikçilerince açıklanan sihirli sorusu şudur : **Türkiye'de kapitalizmin ömrünü kim uzatacaktır?**

Şurası tartışma götürmez bir gerçektir ki, **Amerika'yı ve onun yerli temsilcilerini, tarihin yargılayıp mahkûm ettiği kapitalist düzenin mahkûmiyet kararını bozdurabileceğine her kim inandırırsa, o, 12 Ekim sonrasının iktidarı olacaktır.**

Amerika'nın ve yerli egemen sınıfların önündeki alternatif, kalın çizgileriyle, ikilidir: Ekonomik bunalıma bir türlü çözüm getiremeyen, toplumsal çelişkilerin çözülme hızına ayak uyduramayan, fabrika ve toprak işgallerini önleyemeyen bir **Adalet Partisi** iktidarı... ve bunları bütün bütün durdurmasa bile azaltabileceğini geçmiş tecrübelerine dayanarak iddia eden, egemen sınıflar adına egemen sınıfların işlerini yürütebilecek vasıflı bürokratik kadroları egemen sınıfların hizmetine sunan bir **Cumhuriyet Halk Partisi** muhalefeti. Kısacası, karşılaşılan soru, dört yıl süreyle kapitalizmin hekimliğini en iyi kimin yapabileceği sorusudur. Alternatifler, egemen sınıfların, (1) iktidarlarını **doğrudan** uygulamak yoluna gidip aynı anda hem «yönetici» ve hem de «egemen» sınıf olmaları, (2) iktidarlarını **dolaylı** yürütmeyi tercih edip «yöneticilik» görevini bürokratik unsurlara devretmelidir.

Gerek Amerika ve gerekse yerli egemen sınıflar, **şimdilik**, bu sorunun cevabında kararsızdırlar. Odalar Birliği çatısı altında Erbakan-Batur çatışması olarak beliren ve gazetelerde «taşkunyalıların zaferi», «din devletçilerinin zaferi» ya da «Sanayicilere ve İstanbul tüccarına karşı Anadolu tüccarının başarısı» gibi yarı-doğru, yarı-yanlış yakıştırmalara konu olan son olaylar, herşeyden önce, egemen sermaye çevrelerinde bu noktaya ilişkin bir görüş birliğinin bulunmadığını ortaya koymuştur.

ŞARTLAR, SERMAYE ÇEVRELERİNİ ALTERNATİF SEÇİMİNE ZORLAMIŞTIR :

Seçilecek alternatif konusunda sermaye çevrelerinde bir görüş ayrılığı bulunduğunun ilk habercisi, büyük burjuvazinin ve sanayici kılığındaki tüccarların temsilcisi Vehbi Koç'un 3 Mayıs tarihli konuşması oldu. Koç Holding Otomobil Grubu Bayileri toplantısında konuşan Koç, ekonomik bunalımın yayıldığı ve gerekli tedbirler alınmadıkça demokratik düzenin bile tehlikeye düşebileceği yönündeki konuşmasıyla, Adalet Partisi iktidarından umudunu kestiğini açıklıyordu. Bunu, başında Sırrı Enver Batur bulunan, kaba hesap üçyüz bin üyeli Odalar Birliği'nin, ülke ekonomisinin dar boğaza girdiği yönündeki yönetim kurulu raporu izledi. *Sermaye çevrelerindeki* birinci cephe böylece berraklaşmış, ,özelliğini sanayici kılığındaki tüccarlardan alan büyük burjuvazi 12 Ekim seçimleri için alternatifini seçmişti : **Sermaye sınıflarının bir bürokratik yönetici tabaka aracılığıyla, yani dolaylı olarak, iktidarını yürütmesi.**

24 Mayıs günü toplanan Odalar Birliği Genel Kurulunda ikinci cephe açıldı. Odalar Birliği genel sekreterliğinden düşürüldükten sonra kenarda «yedek» olarak bekletilen Necmettin Erbakan, hükümetin yönetim kurulu seçimlerini erteleme kararına rağmen, Aramco çizgisinin ve uluslararası kapitalizmin uç beyleri durumundaki küçük tüccarların oylarıyla Batur'un yerine işbaşına getirildi.

Erbakan, tartışma götürmez bir biçimde, **egemen sınıfların doğrudan iktidarını temsil etmektedir.** Odalar Birliği yönetim kurulu seçiminde aldığı oyların yapısına bakılacak olursa, Erbakan, Demokrat Parti'nin bir zamanki ocak ve bucak başkanlarına, küçük üreticinin ürünlerini tarlada ve ağaçta ucuza kapatıp pahalıya satan, tefecilik ve faizcilik yapan küçük tüccara, kısacası faşizmin ilçe düzeyindeki vurucu güçlerine, kalelerine dayanmaktadır. Bu güçlerin körükledikleri dinci akımlar, yine bu güçlere göre, din-devletini gerçekleştirecek bir araç olmaktan çok, komprador kapitalizminin ömrünü kısaltmaya yönelen bütün gelişmeleri bastırmak için el altında bulundurulan bir silâhtır. Bu açıdan bakıldığında, Erbakan'ı ve Erbakan'ın temsil ettiği güçleri, «din-devletçisi» olarak değil, egemen sınıfların **doğrudan** iktidarına en uygun düşecek bir siyasal biçimin arayıcıları olarak nitelemek daha yerinde olacaktır. Bu «en uygun siyasal biçim» arayışının doğal uzantısı, kaba çizgileriyle, silâhlı sermaye bekçiliği, yani faşizmdir.

ALTERNATİFLERİN BERRAKLIĞINA KARŞILIK AP-CHP AYRIMI BULANIKTIR :

Kalın çizgileriyle sermaye sınıfları iktidarının uygulanış biçiminden doğan Odalar Birliği olayı, bunalım döneminin hiç değilse bu aşamasında, bir çözülme bağlanabilmiş değildir. Erbakan hareketi, tek cümleyle, toplumsal çelişkilerin çözülme hızına bugünkü siyasal biçimlerin yeterince ayak uyduramadığı bilincinin sermaye sınıflarında uyanmağa başladığını göstermektedir. Erbakan, komprador kapitalizminin ömrünü uzatacak saf ve katışıksız bir «yönetici - egemen» kaynaşıklığını temsil ederken, Koç ve Batur'da cisimleşen görüş, bugünkü siyasal kurumların daha bir süre işe yarayabileceği ve «yönetici-egemen» ayırımı gibi iç düzenlemelerle kapitalizmin ömrünün uzatılabileceği yönündedir.

Siyasal biçim alternatiflerinin bu derece kesin belirmiş olmasına karşılık, siyasi partilerden hangisinin bu alternatifleri daha iyi temsil ettiği, iki ana partinin (AP ve CHP) yapılarının benzerliği yüzünden bulanıktır.

Genellikle benimsenen görüş, D.P. gibi A.P.'nin de egemen sınıfların doğrudan iktidarını, C.H.P.'nin ise dolaylı iktidarı temsil ettikleri yönündedir. Bu gözlem, görünüşte geçerli olmakla birlikte, iyice bir gözden geçirilmek durumundadır. Örnekse, C.H.P. genel sekreteri Ecevit, Erbakan'ın dayandığı güçleri (tefeci, alivreci, küçük tüccar) bir süredir açık boy hedefi almış, konuşmalarında sanayici kılığındaki tüccara ve büyük burjuvaziye dokunmamıştır; ne var ki, Erbakan'ın kendisiyle birlikte on kişilik yeni Odalar Birliği yönetim kurulunda, C.H.P.'nin dört kayıtlı üyesi bulunmaktadır. Aynı şekilde, Adalet Partisindeki Demirel-Turgut çatışması, egemen sınıflar iktidarının uygulanış biçimi konusunda, bu partide de bir görüşbirliği olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Bölünmedeki tarafların «kapitalizmi kurtarmak» konusunda birleştikleri tartışılmaz açıklıktadır. A.P.-C.H.P. ayrımının siyasal biçim alternatifleri kadar açık ve seçik olmaması yüzünden, (1) 1969 seçimlerinde, 1950 yılından bu yana denenen «AP (DP) iktidarı-CHP muhalefeti» koalisyonunun bir kere daha sınanacağı, (2) Odalar Birliğindeki bölünmenin kısa süreli olacağı ve meslek örgütleri çerçevesinde işbirliğinin alabildiğine sürdürüleceği, (3) bunalımın önü alınamadığı sürece Erbakan alternatifinin güç kazanacağı vargılanabilir.

Bürokrasi üzerine Tartışmalar

İç politikada sarsıntılı, heyecanlı günlerin geçirilmiş ve seçimlerin yaklaşmış olduğu şu sırada, «bürokrat» veya yönetici grubun durumu üzerinde kafa yorup kalem yürütmek bazılarına teorik sorunlarla lüzumundan fazla meşgûl olma gibi görünebilir. Oysa, son iç politika olayları bu grubun toplumdaki yeri ve rolü üzerine bir kez daha dikkatleri çekmiştir. Bu gruba karşı izlenecek politika, benimsenecek tutum ve davranış, hareket noktası olarak kabul edilen görüşe göre değişeceğinden, bu sorun gerek genel sosyalist politika çizgisi açısından, gerekse seçim propaganda ve taktikleri açısından şu seçim öncesi dönemde ayrıca önem kazanmaktadır.

BEHİCE BORAN

Bu konuda ileri sürülen belli başlı görüşler üçe ayrılabilir :

1. Birine göre sivil asker-yönetici grup tarihimizde ilerici bir rol oynamıştır, «geleneksel devrimciliği» vardır. Bunlara, yönetici grup dışı aydınlar ve gençlik de eklenince, bugün de devrimci **hareketin** yürütümü ve gerçekleştirilmesi bu tabakadan beklenebilir. Esas itibarıyla bu görüşü paylaşanlar arasında ikinci dereceden ayrılıklar vardır. Kimine göre, bu tabaka ve kesimler işçi, emekçi ve «millî» burjuva sınıflarla güç birliği halinde anti-emperyalist mücadeleyi verip «gerçek demokratik Türkiye»yi gerçekleştirerek ve iktidarı alıp bir takım gerekli dönüşümleri yaparak Türkiye'yi sosyalizmin «eşiğine» kadar götürebilirler. Bu aşamadan sonradır ki «gerçek demokratik Türkiye» ortamında işçi sınıfının «gerçek partisi» gelişip sosyalist mücadeleyi yürütür. (Bu Millî Demokratik Devrimcilerin tezidir. Yalnız, bu yönetici-aydın tabaka sözü edilen güç birliğinde öncü müdür, yoksa öncülük aslında «işçi sınıfının dolaylı temsilcileri»nde olup, hareket, öncülük sorunu üzerinde açıkça durulmaksızın bir koalisyon halinde mi yürütülür, pek belli değildir. Yazılarda ve beyanlarda bu nokta bulanık kalmakta, zikzaklar, çelişki ve tutarsızlıklar görülmektedir.) Devrimciliği ve sosyalizme gidişi bu tabakadan bekliyenler arasında diğer bazılarına göre ise, esas yönetici grubun kendisi, özellikle asker kesimi önemlidir. **Ve yalnız sosyalizme** giden yolu almak, ilk aşamayı başarmakla kalmaz, sosyalizmi de gerçekleştirebilir. (Yön dergisinde bu eğilim görülmüştür ve Doğan Avcıoğlu'nun **Türkiye'nin Düzeni,** Dün, Bugün, adlı kitabı (1) da aynı doğrultadır. Benzeri görüşleri benimsiyen daha başkaları da vardır.)

2. **İkinci görüşe göre** ise, Türkiye'de «bürokratlar» veya devleti yönetici grup, bir sosyal «sınıf» niteliği gösterir. Bir yandan *Osmanlı İmparatorluğu düzeninde yetkilerini* padişahtan alan yönetici-asker grup olarak artık ürüne sahip çıkmış, Meşrutiyet döneminin İttihat ve Terakki iktidarında ve Cumhuriyet döneminin *Halk Partisi iktidarında da* devlet otoritesi ve ekonominin devlet kesimi yoluyla çalışma şartlarını düzenlemiş, gelir bölüşümünü kendi çıkarına ayarlamış, hatta tekelinde tutmuştur. Yani, *hukuken* üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmasa dahi, *üretim sürecinde aldığı kontrol ve düzenleme* rolü ile fiilen üretim araçlarının mülkiyetine sahip gibi bir durumda olmuştur. Bunun için de bir «sınıf» niteliği kazanmıştır. Öte yandan da, gerek Osmanlı İmparatorluğunun despot yönetim geleneğinin sürdürülmesi sonucu, gerekse «sınıf» niteliğindeki bu imtiyazlı durumu sonucu, bu bürokrat «sınıf» demokratik yönetime hiç bir zaman gerçekten yanaşmamış (meşrutiyet, cumhuriyet, halkçılık, anayasa düzeni iddialarına ve yüzeysel girişimlerine rağmen), daima halkı horlamış, tepeden inmeci, ceberut bir yönetimi sürdürmüştür. Bürokrat «sınıf»ın, veya yönetici sivil-asker grubun, bu niteliği hiç değişmemiştir. Ayrıca bu «sınıf» veya grup 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunu Avrupa kapitalizmine açmış, yerli üretim güçlerinin gelişmemesine, hatta yıkımına sebep olmuş, 1945'ten sonra Amerika ve ardından Avrupa sermayesini, nüfuzunu, askerî gücünü ülkeye sokmuştur.

Bu ikinci görüşün belli başlı savunucuları Mehmet Ali Aybar (2) ve son kitabı ve makaleleriyle İdris Küçükömer'dir. (3) İkisinin görüşleri arasında, **özellikle bugün için çıkardıkları sonuçlar** itibarıyla, önemli farklar vardır. Ama temel görüşte, bürokratların veya yönetici grubun devrimci, ilerici, anti-emperyalist olmadığı görüşünde birleşmektedirler. Küçükömer yönetici sivil-asker grubu bir «sınıf» olarak nitelememektedir, ama artık ürüne sahip çıktığını, yabancı-yerli sermaye ile işbirliği ederek maddî çıkar sağladığını belirtmek suretiyle Aybar'ın bu tabakanın bir «sınıf» olduğu iddiasını dayandırdığı gerekçelere katılmaktadır. Ayrıca Küçükömer yönetici grubun bugün üretim araçları mülkiyetine sahip çıkmaya, özellikle asker kesiminin Ordu Yardımlaşma Kurumu yoluyla «kapitalist sınıf içine dönüştürülmiye itelendiğine» işaret etmektedir. Bununla beraber *Küçükömer, sivil-asker yönetici grubu* açıkca toprak ağaları ve komprador burjuvazi ile aynı safta yer almış görmekte, bu grup için çeşitli davranış almaşıkları (*alternatifleri*) *veya tercihleri bulunduğunu belirt*mekte ve belirttiği beş davranış tercihinden beşincisini benimsemeye bürokratları davet etmektedir. Mümkün gördüğü beşinci davranış şeklini şöyle açıklamaktadır : «Kendisini, emekçi halk yığınları ile özdeş görmiye *ya da onların yandaşı olmıya başlıyan bürok*rat, artık yukarıda belirtilmiş anlamda bir kimse (yani artık ürüne sahip çıkan, halka karşıt duruma düşen kimse) olmaktan çıkar. Eğer bu almaşık gerçekleşirse *tarihî* Osmanlı ve Cumhuriyet **bürokratının** (sivil olsun, subay olsun) niteliğini değiştirmiş olmasıyla karşılaşmış olacağız» * Kitabının sonuç bölümünde de yaptığı «analizin uyarıcı niteliğinin açık» olduğunu belirtiyor ve kimlerin uyarılabileceği sorusuna da «Önce (sivil, subay) bürokratlar, sonra islamcı - doğucu ve gavura karşı olabilirliği açık halk yığınları» cevabını veriyor. ** Aybar ise bürokratları, tümünde, toprak ağaları ve komprador burjuvazi ile aynı safta görüyor ve Türkiye'nin temel çelişkisinin bürokrat-ağa - komprador üçlüsü ile emekçi sınıflar arasında olduğunu iddia ediyor. Bürokrat veya yönetici sivil - asker grubun niteliklerinin yukarıda özetlediğimiz şekilde olduğu kabul edilince ve bu grup bir «sınıf» olarak ağa ve burjuva sınıflarıyla aynı safta görülüp işçi-emekçi sınıfların karşısına alınınca, buhdan çıkan sonuç: bu «sınıf» veya grubun hiç bir zaman hiç bir ölçüde demokrasiden ve halktan yana olmadığı ve olamıyacağıdır, hele sosyalizmden yana aslâ. Bu nedenlerle de, bu bürokrat «sınıf» tekrar iktidarı ele geçirse aynı tepeden inmeci, ceberrut halka karşıt tutumunu ve politikasını sürdürür; emekçi halk bakımından *en tehlikeli sınıftır. Aybar'ın görüşü* bu sonuçlara kadar varıyor.

3. **Üçüncü görüş olarak** ileri süreceğimiz (*daha önce de defalarla ileri sürmüştük ya*) bizim düşüncemize göre ise yukardaki her iki görüş te yanlıştır ve bu görüşlerden birine veya ötekine göre yürütülecek bir anti-emperyalist «devrimci» *hareket*, veya sosyalist hareket, açmazlara düşer, başarılı ola-

(1) Bilgi Yayınevi, Aralık 1968, Ankara.

(2) Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm, seçmeler 1945-1967, Gerçek Yaınevi, Şubat 1968, İstanbul.

(3) Düzenin yabancılaşması, Batılaşma, Ant Yayınları, Nisan 1969, İstanbul ve Ant dergisinin sayılarındaki makaleleri.

*** Aynı kitap, s. 97**

*** * » » , s. 140**

maz. Ya sivil-asker aydın tabakayı devrimci gücün öncüsü, temel gücü saymak, veya, onu ağa ve komprador burjuvazi ile aynı safa koyup karşımıza almak gibi kesin iki ayrı şık ve mutlaka bunlardan birini tercih etmek gibi bir durum, bir zorunluk yoktur.

Her iki görüş te bazı metodolojik ve tarihsel yanlışları kapsamaktadır. Her iki görüşte de bir gerçek payı vardır (bu önemli konuda fikirlerin bu karışmasının bir nedeni de budur), ama her biri çelişik gerçeğin sadece bir yanını ele almakta, veya bir yanına çok daha fazla ağırlık vermekte, ve bu tek yanlılığı sonuna kadar götürecek yanlış sonuçlara varmaktadır. Böylece, gerçek payı, gerçekliğini ve geçerliliğini kaybetmektedir. Oysa, hep bilindiği gibi, diyalektiğin temel kanunlarından biri her şeyin çelişkiler içinde olduğudur. Ama bu bilindiği, sözle böyle olduğu tekrarlandığı halde, somut olayların, gelişmelerin tahlilinde çoğu kez gözden kaçırılmaktadır. Sivil-asker aydın tabaka ise, ister bürokrasiye dahil kesimiyle olsun, ister bunun dışındaki «serbest» kesimiyle olsun, toplum katları arasında tümünde çelişik ve tutarsız bir tabaka olmakla belirlenir. Buna karşı, «bizim bürokratlar Batıda'kilerle kıyaslanamaz, bizim tarihimizden gelen özellikleri vardır» sözü bir cevap değildir. Elbette bize özgü tarihsel özellikleri, farkları vardır (hiç bir ülkede hiç bir durum tıpa tıp aynı olmaz zaten), ama bu, temelde bazı ortak niteliklerin olmaması anlamına gelmez. Sözü edilen tabakanın çelişik, tutarsız durumu bu temel nitelikler arasında dır ve bizim bürokrasinin, özellikle 1950'den bu yana, hele 1960'tan bu yana çelişik ve tutarsız durumu iyice meydana çıkmıştır. (Aybar'ın, bizim tarihimizin bir özelliği olarak bu tabakanın bir «sınıf» teşkil ettiği iddiasını daha sonra inceleyeceğiz.)

İkinci metodlojik ve tarihsel yanlış, her şey yavaş veya hızlı değişme halinde olduğu gibi, bu tabakanın da sosyal değişme süreci dışında kalmadığı, Osmanlı İmparatorluğu düzeninden bu yana değişmiş ve halen değişmekte olduğu olgusunun gözden kaçırılmasıdır. Ve buna bağlı olarak, «ilerici», «devrimci» sıfatlarının içleminin (tazammununun) belli bir toplum söz konusu olunca, zamanla değişebildiği ve Türkiye'de değiştiğidir. Çağını yaşamış, miyadını doldurmuş, yıkılmıya tarihten mahkûm Osmanlı İmparatorluğu üretim ilişkileri düzeninin yıkılması ve yerine kapitalizmin geliştirilmesi girişimleri o şartlarda ilerici ve devrimci hareketlerdi. Osmanlı ve Cumhuriyet bürokratları ve aydınları devletin siyasî askerî ve ekonomik bağımsızlığını koruyarak bu kapitalizme geçişi beceremedikleri (becerebilirler miydi, o da önemli incelenmesi gereken bir başka konu) ve imparatorluğu Avrupa kapitalizminin sömürüsüne açtıkları için, ve Cumhuriyet döneminde de askerî ve siyasî bağımsızlığı önce gerçekleştirdikten sonra, iktisadî sosyal kalkınmayı başaramayıp kapıları tekrar emperyalist güçlere açtıkları için eleştirilebilirler, suçlanabilirler, ama bugün vardığımız noktadan geriye bakıp biz sosyalistlerin anladığı ve beklediği anlamda devrimci olmadıkları için bu tabakanın yakın tarihimizde ve bugün hiç bir devrimci, ilerici yanı bulunmadığını, tüm tutucu, toplumu gerletici olduklarını söylemek yalnıştır. Haklı olarak övündüğümüz, onur duyduğumuz Millî Kurtuluş Savaşı, bürokrat tabakanın, özellikle asker kesiminin girişimi ve çabasıyla gerçekleşmedi mi? Toplum yapısını değiştirmemiş, üst yapıya münhasır kalmış olsa da (ve bundan ötürü toplumda etkinliği sınırlanmış bulunsa da) sultanlık ve halifelikten cumhuriyete geçişi, laik yargı sistemini ve eğitimi ve diğer «devrimler»i biz sosyalistler savunmıyacak mıyız, savunmuyor muyuz? 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasayı «subayların anayasası» diye mi nitelendirmek gerekir? Böyle bir nitelendirme sosyolojik açıdan ne derece geçerlidir? Küçükömer'in sol, sağ tablosuna göre bütün bunları «sağ» mı sayacağız? Yürüttüğü mantıka göre öyle saymak gerekecek. Tek yanlı tahlillerin ne denli yanlış sonuçlara götürdüğü açıkca ortaya çıkıyor. Kaldı ki, üretim ilişkileri düzeyinde de bugün Türkiye'de eski feodal üretim ilişkileri düzeni büyük ölçüde tasfiye olunmuş, ancak kalıntılar halinde bazı bölgelerde süregeliyorsa, Türkiye'de kapitalist üretim ilişkileri hâkim duruma gelmiş ve küçümsenmiyecek bir işçi sınıfı gelişmişse, bu sonuçlar da o geçmişin beceriksiz, aksak «batılılaşma», kapitalizmi geliştirme çabalarının ürünüdür.

Aybar'ın kitabını yayınladıktan bu yana yaptığı tahliller de, Küçükömer'inkiler kadar açık ve kesin olmamakla beraber, aslında aynı paraleldedir ve yanı yanlış sonuçlara götürecek niteliktedir. Bürokrasiyi bugün de ağa ve komprador burjuvazi ile aynı safa koyup temel çelişkiyi bu üçlü ile emekçi sınıflar arasında gördünüz mü, sanuç yukarıdakiyle aynı kapıya çıkar. Aralarında fert olarak ilerici, devrimci, halktan yana olanlar bulunabilir ve vardır, fert olarak sosyalizme gelenler de bulunabilir, demek meseleyi halletmez. Ağa ve burjuva sınıfından bazı fertler de ilerici ve sosyalist olabilir ve vardır da böyle kimseler, ama bu, ağa ve burjuva sınıflarının yerini ve niteliğini değiştirmez. Burada tartıştığımız sorun, şu veya bu sınıf ve tabakadan fertlerin tutum ve davranışı değildir. Tümünde, bir tabaka olarak, sivil-asker tabakanın tarihimizde ve özellikle bugün her hangi bir ölçüde ilerici, devrimci bir yanı bulunup bulunmadığıdır. Aybar bunları bir «sınıf» olarak görüyor ve bir «sınıf» olarak ağalar ve burjuvalarla yanı safa koyarak bu «sınıf»a hiç bir ilerici, devrimci nitelik tanımamış oluyor. O zaman yukarıda yaptığımız eleştiri ve sorduğumuz sorular Aybar'a da ilişkin oluyor.

Millî Demokratik devrimciler ve Doğan Avcıoğlu da yukarıdakilerin tersi yönünden devrimciliğinin tarihsel göreliğini (relativite'sini) ve Türkiye'de koşulların ve sınıfsal yapının değiştiğini gözden kaçırıyorlar. Bunlar sivil-asker tabakanın ve genellikle aydın tabakanın sadece ilerici, devrimci yanını görüyorlar, hatta bu «yanını» görüyorlar değil, doğrudan doğruya devrimci olarak niteliyorlar. Bugün ve bundan böyle de Türkiye'de anti-emperyalist, devrimci hareketin yürütümünü ve başarıya ulaştırılmasını bu tabakadan bekliyorlar. Oysa, «Bu tabakanın devrimci geleneği vardır» gerekçesi kendi başına geçerli değildir bugün. İmparatorluğun son yüzyıllarda ve Cumhuriyet'in ilk döneminde «devrimci» sayılabilecek girişimler ve işler bugün kayıtsız şartsız öyle sayılamaz. Bugün sosyalist veya hiç değilse sosyalist doğrultuda olanlar devrimcidir. Devrimci, ilerici kavramlarının anlamı, muhtevası değişmiştir. Onlar ise halâ Millî Kurtuluş Savaşını verdiğimiz ve onu izleyen yıllardaymışız gibi mantık yürütüyorlar. Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinde millî kurtuluş savaş ve hareketleri kesin sonuca ulaşabilmek için sosyalist harekete dönüşmek zorundadırlar. Millî Kuruluş savaşı ile kazandığımız askerî zaferi ve siyasî bağımsızlığı ekonomik kalkınma ve bağımsızlıkla perçinliyemediğimiz içindir ki, burjuva ideolojisi ufkunu aşamıyan sivil-asker yönetici tabaka toprak ağalarına ve burjuvaziye dayanarak iktidarda kaldığı içindir ki, yeniden yabancı sermayenin, askerî paktların, emperyalizmin ağına düştük. Bu tecrübeyi geçirmiş ve 1908'den beri, azgelişmiş bir ülkenin yönetici aydın tabakasının, ve olduğu kadariyle burjuvazisinin, becerebileceği kadar bir burjuva dekokratik devrimini geçirmekte olan Türkiye'de sosyalist harekete dönüşüm öncelikle zorunludur ve Türkiye'de böyle bir dönüşüm içerisindedir. Sosyalistlere düşen görev bu dönüşümü hızlandırmak ve etki alanını genişletmektir. Önce anti-emperyalist mücadele sonra sosyalist dönüşüm, mekanik düşünce tarzının ta kendisidir. Bilimsel sosyalizmin tarihsel gerçeklerin doğruladığı - yeni bir toplum düzenini yaratacak güçlerin eski düzen içinde oluştuğu ve geliştiği yargısı ne oluyor o zaman? Şimdiden bu güçleri, yani işçi-emekçi sınıfları ve onlara müttefik veya yardımcı olabilecek aydın tabakayı ve gençliği eylem içinde uyarıp, eğitip bilinçlendirip örgütleyerek politik bir güç haline getirmezseniz, anti-emperyalist mücadeleyi ve bağımsızlığı kazandıktan sonra kalacak iktidar boşluğuna, yine, burjuva ideolojisi çizgisi bir türlü tam aşamamış sivil-asker yönetici aydın tabaka oturur ve mutlaka temel bir sınıfa dayanacağından, dayanağı yine şu veya bu ölçüde yerli burjuvazi ve kapitalist üretime geçmiş, burjuvalaşmış büyük toprak sahipleri olur. «Bir koalisyon halinde iktidara gelinir» demek sorunu çözmez. Güç birliği hareketinde ve koalisyon iktidarında da bir öncülük, bir ağır basma sorunu vardır. «Hangi sınıf ve tabakalar fiilen öncülük eder, ağır basarsa söz onda olur» demek de yeterli değildir; sorun, sosyalistlerin hangi sınıfların öncülüğü için mücadele edeceği sorunudur. Bugünkü durumu ve geleceği, sosyalistleri ve sosyalist hareketi dışarda bırakarak değerlendiremeyiz. Durumun nasıl gelişeceğinde, sosyalistlerin benimseyeceği amaç ve izleyecekleri mücadele çizgisi de bir etkendir. Kaldı ki, koalisyon halinde iktidara gelindiğinde, işçi-emekçi sınıflarla küçük burjuva aydın tabaka ve yerli burjuvazi arasındaki çelişkiler ve ikincilerin anti-emperyalizm, yabancı sermaye, anayasa dönüşümleri konularında tutarsızlığı ve kaypaklığı açıkca ortaya çıkacaktır, kısır döngüye yeniden girilmiş olacaktır. Ve nihayet, hiç bir güç birliği, cephe birliği v.b. gerekçe işçi sınıfının politik hareketinin, partisinin, öbür güç ve hareketlerden ayrı ve bağımsız varlığını, niteliğini, eylemini korumayı ve geliştirmeyi ihmal ettiremez, sosyalistler için ikinci plâna attıramaz. Ancak bu böylece kabul edildikten sonradır ki işçi sınıfının müttefiki veya yardımcısı olabilecek öbür sınıf ve tabakalarla güç birliği, dayanışma söz konusu olabilir.

Sayfayı çeviriniz

bürokrasi üzerine tartışmalar

Ama bunu böylece belledikten sonra, işçi-emekçi sınıflara müttefik veya yardımcı olabilecek öbür sosyal güçler üzerinde durmak, bunların desteğini ve belirli ortak amaçlar üzerinde işbirliğini sağlama *yolunda aktif girişimlerde bulunmak, egemen* sınıflar arasındaki her türlü çelişki ve sürtüşmelerden yararlanmak da doğru sosyalist politika ve taktik gereğidir. Bilimsel sosyalizmin objektif gerçeklerin tahlilinden çıkardığı ve daha sonraki gelişmelerin de doğruladığı şu temel yargıyı da aslâ unutmamak gerekir: hiç bir sosyal sınıf, ne kadar güçlü ve devrimci çizgiye gelmiş bulunsa da devrimi kendi başına, öbür yardımcı ve müttefik sınıf ve tabakaların desteği, katkısı olmadan başaramaz. Bürokrasiyi tümünde bir sınıf sayıp ağa ve burjuva sınıflarla aynı safa koymak, hele Türkiye'ye özgü şartlar ışığında, işçi-emekçi sınıfların politik hareketini yalnız bırakmak, tecrit edilmiş vaziyete düşürmek olur.

Siyasi partiler belli sınıf ve tabakaların siyasi örgütleridir diye partilerle temsil ettikeri veya dayandıkları sınıf ve tabakalar arasındaki ilişkileri hiç değişmez, aynı kalır sanmak ve yeni oluşumlar karşısında zımmen benimsenen böyle bir sanı ile vaziyet *almak ta* yanlıştır. İç *politikadaki* son olaylar, kanımızca bir A.P. nin dayandığı ve temsil ettiği egemen sınıflar ve bu sınıfların kesimleri arasındaki çelişkileri ve sürtüşmeleri yansıtmıştır; iki, C.H.P. bürokrası ile, hem de onun üst kademeleriyle, çapraz düşmüştür. Bugün C.H.P. bürokrat tabaka ile tam özdeşleşmekten (aynileşmekten) çıkmıştır. Bugün bürokrat tabakayı C.H.P. ile bir tutup, onun politik tutumunu C.H.P. nin tutumuna göre değerlendirmek yanlış olur. «Son tahlilde bürokratlar gerçekten devrimci değillerdir, sosyalist olamazlar, son kertede ağa ve burjuvalarla birlikte hepsi emekçi sınıflara karşı birleşirler» düşüncesiyle bugünkü durumu tali çelişkileri, tutarsızlıkları ve mücadeleleriyle görmezlikten gelmek veya küçümsemek politik bir gaflet olur ve bu tutum sürdürülürse sekterliğin, doğmacılığın ta içine düşülür. Bizim görüşümüzü kısaca özetlersek :

1. Toplumumuzda bürokrasinin bugünkü durumu Osmanlı İmparatorluğu düzenindeki durumuna, hatta Cumhuriyetin ilk döneminde CHP iktidarındaki durumuna bakarak saptanamaz. Tarihten gelen etkiler bir yanıyla ve bir ölçüde sürmektedir, ama öbür ve daha önemli yanıyla da değişmiştir. Bugün bürokrasi, tümünde, her hangi bir anlam ve ölçüde sınıf değildir, tabakadır.

2. Bir tabaka olarak çelişkili ve tutarsız bir durumdadır. Objektif şartlar bu tabakayı, emperyalizme karşı, milli bağımsızlıktan, sosyal adaletten, halk kitlelerinden yana bir çizgiye doğru itelemektedir. Bu tabaka 1950 lerden beri ağa ve burjuva sınıflarıyla iktidar mücadelesi içindedir, bugün bu mücadele *daha da keskinleşmiştir. Sosyalistlere düşen* görev, bu durumdan yararlanarak bürokrasiyi ağa ve burjuvalardan, burjuva ideolojisinden daha da koparmıya ve onu işçi-emekçi sınıfların dâvasına kazanmıya çalışmaktır. Bu tabaka yeniden devleti ele geçirse dahi (CHP'nin seçimleri kazanması yoluyla bunu başarması ihtimali yok denecek kadar azdır, ama başka yoldan iktidara gelse dahi) mutlaka temel sınıflar kümelemelerinden birine *veya ötekine dayanmak zorunda olacağı* için, şimdiden bu tabakayı burjuva ideolojisinden (ortanın solu aldatmacası dahil) kurtarıp sosyalizme kazanmıya çalışmak doğru ve geçerli bir sosyalist politikadır. Sorun, sosyalistlerin ve sosyalist örgütün bürokratlar yanında yer alması değil onları imkân nisbetinde sosyalizme kazanmak, işçi-emekçi sınıflar çizgisine çekmek ve işçi-emekçi sınıflarla bürokratların ayrı ayrı açılardan ve değişik ölçülerde ağa ve burjuva sınıflarına karşı verdikleri mücadelede daha kısa vadeli ortak amaçlar üzerinde dayanışmayı ve işbirliğini sağlamak, sosyalizmin daha uzun vadeli amaçları bakımından da hem işçi-emekçi sınıfları, hem de bürokrat-aydın tabakayı eğitip bilinçlendirmektir. Her toplumda ve sosyalist harekette aydınların rolü önemlidir ve önemli *olmuştur. Bizim gibi geri kalmış ül*kelerin kasıtla daha da geri bırakılmış, ters şartlandırılmış emekçi sınıfları için bu önem daha da fazladır. Aydınların büyük çoğunluğu ise, şu veya bu nitelik açısından bürokrat tabakaya girer, yani memurdur. Bunu söylemek, aydınların ve bürokratların tepeden inme, halka rağmen halkçı -hele sosyalist- bir düzeni getirebilecekleri demek değildir. Böyle bir sonuç, hele CHP'yi desteklem*e sonucunu* çıkarmak, *-kasıtlı bir suçlama* niyeti güdülmüyorsa eğer- çok yanlış bir tahlil ve mantıksız bir sonuç çıkarmadır. Ne aydın hayranlığı ve bir «kadro partisi» yaratmak amacı, ne de emekçi halk kitlelerinin tarihsel sezgisini ve sağ duyusunu abartıp sınıf açısı ve temeli silikleşmiş, sosyalist eğitim, bilinçlendirme ne örgütlenme işi ikinci plâna atılmış bir halk hareketi politikası! Sosyalist hareketin doğru çizgisi tek yanlı her iki tutumu da reddeder.

3. Temel sınıflarda dahi ikinci dereceden iç çelişkiler ve kesim veya kanatlar vardır. Bir tabaka olan bürokrasi ise öncelikle içten çelişkili ve kesimlere ayrılmıştır. Gerçekçi ve geçerli sosyalist politika bu çelişki, *kanat veya kesimleri göz önünde tutarak* ve onlardan yararlanarak yürütülebilir. O zaman da toptan ve kesin ve mutlak yargılar vermekten kaçınılır.

Bürokratların bir sınıf mı, yoksa bir tabaka mı oldukları, Osmanlı İmparatorluğu *düzeninden bu yana bürokratların durum ve* tutumunda yer alan değişiklikler, bugünkü durumları ve kesimleri üzerinde gelecek yazımızda duracağız.

EMEKÇİ GÖZÜYLE

Vaziyetler bildiğiniz gibi değil dostlar!...

Emekçi uyamıyor!...

Emekçi gayri : «Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım.» uyutmacılığından kendini sıyırmış. Gözlerimi dört açar vazifemi öyle yaparım, bilincine erişmiş, kime nasıl cevap verileceğini de öğrenmiş.

Serçip-İş Sendikası 2. Genel Kongresindeyiz.

Şimdi kürsüde seramik fabrikasında emekçi Memed konuşuyor. «Ben ilkokulu bile bitiremedim. Tahsilim yoktur. Kusurumu bağışlayın.» dedi, devam etti.

«*İşyerinde bize paslı bidonlar*dan su içiriyorlar, yemekhanemizde kuru fasulyeden gayri yiyecek kaynatılmıyor. Aldığımız *500 lira* aylık yetmiyor. Çocuklarımızı okutacak paramız yoktur. Her an işten atılma korkusu içinde huzursuzuz. Bakkalın manavın kapısından geçemiyoruz. Sigorta doktorları bizimle ilgilenmiyor. Öz yurdumuzda bir dikili taşımız bile yoktur.» diye veryansın etti. Elbette eder gardaşım dert üstüne dert yığılmış fakirin başına, «Nurlu ufukların» yolunu bir gösteren de yokki. Memet netsin kendi derdine kendi derman arıyacak bundan böyle. İşten atılma pahasına da olsa.

Şimdi söz, seramik fabrikasının aşçısı Özcan Özkan da. Bakalım ne söyler, ne dinler? Ol hikâyeyi nasıl *anlatır bize?*

«Çok söz kitaba yakışır. Diyeceklerimizi lüzumsuz laf kalabalığında boğmıyalım. Bilmemiz gereken tek şey, bizi bizden başka kimseler düşünmez. Biz biz olalı omuzumuza basarak kimler gök yüzüne merdiven dayamadılar ki?

Günümüzdeki düzende bizim yaşantımıza uygun bir ata sözü var : *«Zavallı koyun sürüsü, çobanı bes*ler, çobanın köpeğini o besler, kurduda o besler.»

Ben alın terimle, göz nurumla, çatlak ellerimle taşı toprağı işler, pırlanta gibi şekillendirir yararlı hale getiririm. Bundan; nice çobanlar, tembeller ve gözü açık yırtıcı kurtlar faydalanırlar.

İşte dostlar görüldüğü gibi :

Bu acı gerçekler hak savaşının *tatlı heyecan* belirtileridir. Bunun sonucu; iyiyi, doğruyu ve mutluluğu doğuracaktır. İnanıyoruz.

ALİ İHSAN TUNCALI

TİYATRO KİMİN YANINDA ?

S. GÜNAY AKARSU

Bugün geri kalmış deyimiyle tanımlanan, aslında geri bırakılmış olan bir ülkede yaşıyoruz. Bir yanda bu durumu görüp değerlendirenler, ana nedenleri ve çözüm yollarını bilenler, bu yolda çalışanlar var; öte yanda da toplumsal yapının hiç değişmeden olduğu gibi sürüp gitmesini isteyenler... Bu iki kesim arasında gittikçe aydınlığa çıkan, çağdaş bilgilerin doğrultusunda bilinç kazanan bir çatışma bugünün Türkiyesini belirliyor. Yarının Türkiyesi ise, bugün içinde bulunduğumuz temel çelişmenin çözümüne uygun olarak kurulacak. Bilimsel bir gerçek bu. Tartışılması gereksiz; zaten bu yazının da konusu değil.

Ben asıl böyle bir ülkede tiyatronun yerini ve görevini araştırmak istiyorum. Onun için de yukarda sözünü ettiğim iki kesimi bir gözden geçirmek gerekiyor. Toplum yapısının değişmesine karşı çıkanları, hatta toplumu daha da geriye götürmek için çabalayanları kabaca ikiye ayırabiliriz : Bunlar ya kendi çıkarları için çalışmaktadırlar, düzenin değişmesi onlara zarar verecektir; ya da tam tersine çeşitli toplum değerlerinin, ön yargılarının körükörüne etkisi altında kaldıkları için aldatılmakta, çıkarcılar tarafından sürüklenmekte, bilgisizliklerinin, bilinçsizliklerinin kurbanı olmaktadırlar. Bu basit ayırım bile hemen gösteriyor ki iki bölüğe karşı tutumumuz aynı olmayacaktır. Çıkarcıları güçsüz kılmaktan başka yol yoktur. Kendi sınıfına karşı çıkan gözü kapalı emekçilere ise gerçeği göstermek yetecektir.

Bu kesimin karşısında ise ilerici, toplumcu gibi yuvarlak sözcüklerle tanımlanan bir kesim yer alıyor. Hiç bir bilimsel değeri, anlamı yok bu tanımın. Bu kadar karışık, bu kadar tutarsız bir topluluk hiç bir zaman eylem birliğine de varamıyor elbette. Onları bir araya getiren etken, gerici ve tutucuların karşısına düşmüş olmalarıdır yalnız. Birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılamamaları, kimi durumlarda birlikte görünmeleri, bilinçli çalışmaların toplumumuza derinlemesine kök salmaya başlamasının çok yeni olmasından doğan geçici bir durumdur. Sosyalist birikim, bilinçli militanlarla, sözde ilerici olan biçimcileri birbirinden ayıracak; herkesin ne dediği, nereye kadar varolduğu açığa çıkacaktır.

Böyle bir toplumda, bir üst yapı kurumu olan *tiyatro ne yapabilir?* Bu sorunun cevabı, zamana, yani toplumun içinde bulunduğu aşamaya göre değişir. Bizim için ilk adım, tiyatronun bugün kimin yanında bulunduğunu saptamaktır. (tesbit etmektedir).

Bugün Türkiye'de yalnız küçük burjuvaya tiyatro yapılabilmektedir. Birkaç büyük kentimizdeki tiyatro gösterilerine gidebilenler, ekonomik etkenlerle sınırlanmıştır. Adam başına 10, bazan 15 lirayı tiyatroya ayırabilen hemen bir ayrıcalık, bir üstünlük kazanmaktadır. Kaldı ki tiyatroya gidenler yalnız ekonomik rahatlıklarıyla değil, toplumsal ve dolayısıyla kültürel yapılarıyla da kendilerini toplumun ana bölümünden, emekçi sınıflardan ayırmışlardır. Geri bırakılmış ülkelerin dışarıya dönük özenti küçük burjuvaları, yavaş yavaş durmuş-oturmuş, modaları, alışkanlıklarıyla toplum üzerinde baskı kuran, kendine özgü değerleri bulunan tarihsel bir burjuva gücüne erişmek çabasındadır. Ekonomik baskılarıyla, tiyatroları hizmetlerine girmek zorunda bırakırlar. Kendi paralarıyla yaşayan tiyatronun, kendi yararlarına çalışmasını, onları eğleyip gerçekleri gizlemesine, dahası özçıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda yanlarında yer almasını isteyeceklerdir elbette. Onlar tiyatroyu, tiyatro onları kullanacak; karşılıklı çıkara dayanan bu işbirliği içinde geçinip gideceklerdir. Birkaç tiyatronun belli bir oranda da olsa, bu işbirliği dışında kalmaya çabalaması, burjuvalara idealistçe kafa tutması, genel yargıyı değiştirmez.

Tiyatrolarımızdan birçoğunun batı ülkelerinde tutunan, yıllarca sahnede kalan bir oyunu hemen Türkiye'ye getirmeleri, aynı çaba içinde yerli yerinde oturur. Geri bırakılmış ülkenin küçük burjuvası, özendiği batı dünyasıyla ilişkilerini, her alanda olduğu gibi, tiyatro alanında da pekiştirmek, onlara sımsıkı yapışmak ister. Dünyanın büyük devletlerince uygulanan yeni sömürgecilik anlayışının başarıya ulaşması için, geri bırakılmış ülkelerin kültür ve sanat bakımından da ulusal özlerinden koparılması, yozlaştırılması gerekmektedir çünkü. Ekonomik emperyalizm amacına ulaşmak için her yola başvururken, kültür emperyalizmini neden kullanmasın...

Peki bu şartlar altında tiyatrodan bütün bütün umut kesip onu bir yana itmek mi gerekir? *Değil elbette. Böyle bir boş*lama, kültür kompradorlarının ekmeğine yağ sürmek olur. Batı'dan aktarıp kotardıkları kalıplarla göz boyamaya, seyircilerini yabancılaştırmaya daha bir hız verirler. Sosyalist çaba bir bütündür. Nasıl ki *bugün kapitalist düzen içinde yarının sos*yalist düzeni için çalışılıyorsa, aynı şekilde yarının sanatını kurmak için bugünden hazırlık yapmak zorunluluğu vardır. Bu görev de emekçilerin yanında yer alan namuslu tiyatroculara, namuslu kalmaya çalışan tiyatrolara ve hatta bütün dürüst aydınlara düşmektedir.

Neler yapılması gerektiğini ana ilkeleriyle belirlemek hiç güç değildir. Ama sıra uygulamaya gelince birçok tiyatrocunun, birçok yazarın soluğu kesiliveriyor. Onlar da, varsaydığımız iyi niyetlerine rağmen, şartlanmaların dışına çıkıp burjuvanın kof kalıplarını zorlayamıyorlar. Bunun için empoze edilenleri yıkıp Türk insanını tanımak gerekli çünkü. Bu da uzun ve güç bir iş. Sabırlı bir araştırma ister, toplanan verileri değerlendirip yorumlamaya yetecek kadar bilgi ister, sonunda yeni bir eser yaratmayı başarmak için kabiliyet ister. Daha önemlisi yıllardır uyutulan seyircinin alışkanlıklarına karşı çıkacak yürek ister. Kültür emperyalizminin boyunduruğuna her gün biraz daha itelenen bir ülkede, böyle güçlü yazarlar yerden fışkırmaz elbette. Beklemesini bilmek, ama sosyalist bilinçlenme çabasını sanat alanından da hiç eksik etmemek gerek.

Devrimci Öğretmenlere Baskı

*Yurt ve dünya sorunları*na sömürü düzeninin dar çerçevesi içinde çözüm yolu bulacağını sanan bir kaç öğretmenin ve özellikle egemen sınıfın borazanlığı gö*revini yüklenen halk düş*manlarının sürekli tertip ve jurnalleri sonucu iki devrimci öğretmen arkadaşımız ba kanlık emrine alındı.

Görevlerinden alınan Muş *lisesi felsefe dersleri* öğretmeni Cemal SAYGILI ve Fen dersleri öğretmeni Ali ÖZCAN hukuk açısından hiç bir gerekçeye dayandırılmayan haksız işlemin durdurulması için gerekli mercilere baş vurmuşlardır.

EMEK seçim öncesi küçük politik hesaplarla ne yapacağını şaşıran siyasi iktidarın, bu tip baskı ve zorbalık metodlarının yurtsever güçleri susturamayacağına olan derin inancını belirtir, öğretmen kardeşlerimize kavgalarında başarılar diler.

TÜRKİYE İŞÇİ PAR

DÜŞÜNCE YAPISI

CEM EROĞUL

PARTİ İÇİ TARTIŞMANIN MİHRAKI OLARAK PROGRAM

Geçen senenin sonuna doğru *Türkiye İşçi Partisinde meydana* gelen büyük fikir ayrılığında, Program hakkında farklı değerlendirmeler temel bir rol oynamıştı. Aybar'ın son tutum ve davranışlarına karşı çıkan eski arkadaşları, onu, parti programının çizdiği yoldan ayrılmakla suçlamışlar; buna karşılık Aybar aynı suçlamayı onlara yöneltmiştir.

TİP elan, Türkiye sosyalist hareketini temsil eden biricik siyasi örgüttür. Bir kere, bu bakımdan Programının temel yapısının anlaşılması zaten büyük önem taşımaktadır. Üstelik son tartışmalardan sonra, Programın farklı biçimlerde anlaşıldığı ortaya çıkınca, bu önem bir kat daha artmıştır. Bu durumda, Programın objektif bir tahlilini yapmak, Parti üyeleri için kaçınılmaz bir görev haline gelmiştir.

Bu tahlili yaparken, burada ispatına çalışılacak tez, Programımızın, bilimsel sosyalizmin esaslarına göre kaleme alındığıdır. Bunu yapabilmek için ilkin, kısaca, bilimsel sosyalizmin esasları özetlenecek ve arkasından, Program metninin bu esaslara uygunluğu ortaya konacaktır.

BİLİMSEL SOSYALİZMİN ESASLARI :

Bilimsel sosyalizme göre, insan topluluklarının tarihsel gelişiminin dinamiği, bu toplulukların sahip oldukları üretim güçleri ile, aynı toplulukların kendi içlerinde kurdukları üretim ilişkilerinin zıtlaşmasında aranmalıdır. Toplumsal devrimler, bu zıtlaşmanın çözülmesinden, yani gelişen üretim güçlerine uygun yeni üretim ilişkilerinin kurulmasından ibarettir.

Bilindiği gibi, üretim güçleri başlıca iki unsurdan meydana gelmektedir. Birinci unsur bizzat insanlardır; ikincisi ise, bu insanların üretimde bulunmak için kullandıkları bütün maddi vasıtalardır. Üretim araçları adı verilen bu vasıtalar olmadan üretim, ve dolayısıyle insan hayatının sürdürülmesi imkânsızdır. Durum böyle olunca, bu üretim araçları üzerinde tasarrufta bulunabilmek, toplumun en hayati meselesinde tayin edici güç olmak demektir.

Tasarruf genellikle mülkiyetin bir sonucu olduğuna göre, üretim araçlarının mülkiyeti, toplumsal kavganın baş hedefini meydana getirmektedir. İnsanlar, bu mülkiyete sahip olup olmadıklarına göre sınıflara ayrılırlar ve sınıflar daima bu mülkiyet etrafında mücadele halindedirler. Her sosyalistin bildiği veya hiç olmazsa bilmesi gerektiği gibi, **«İnsanlık tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir»** sözü işte bu basit gerçeğe işaret etmek için söylenmiştir.

Üretim araçlarına sahip olanlar, hakim sınıfları meydana getirirler. Bu mülkiyetten yoksun olanlar ise sömürülen sınıflardır. Hakim sınıflar üretime, yani toplumun en hayati faaliyetine hakim olduklarına göre, toplumun diğer bütün faaliyetlerine de evleviyetle hakimdirler. Bu sınıflar, sadece iktisadi alanda değil, sosyal, siyasi, kültürel ve ideolojik alanlarda da tayin edici gücü teşkil ederler. Ve iktisadi alandaki sınıf savaşı toplumun bu alanlarına da, yani bütün faaliyetlerine yansır.

Üretim güçlerinin gelişmesi için, üretim ilişkilerinin ve bunların özünü teşkil eden üretim araçlarında mülkiyet ilişkilerinin, bu gelişime köstek olmaması gerekir. Çağımızın en dinamik üretim gücü büyük sanayidir. Bu gücün ilk defa olarak burjuvazi tarafından harekete getirildiği tarihsel bir gerçektir. Ancak günümüzde kapitalist üretim ilişkileri bu gücün gelişmesini artık kösteklemektedir. Bu durumda, toplumun ileriye doğru gidişi kapitalist üretim ilişkilerinin yokedilmesine bağlıdır. Bunu gerçekleştiren ve gerçekleştirecek olan toplumsal kuvvet, bu ilişkilerle çatışma halinde olan toplumsal sınıflardır. Bu sınıflar, başta sanayinin direkt ürünü olan işçi sınıfı olmak üzere, bütün emekçi sınıflardır. İşte bunun içindir ki, bilimsel sosyalizmin savunduğu en temel prensip, başta işçi sınıfı olmak üzere, bütün emekçi sınıfların toplumun her kesiminde iktidarı ele almaları gereğidir.

BİLİMSEL SOSYALİZM VE PROGRAM :

Bilimsel sosyalizmin bu çok kaba hatlarla özeti dahi, TİP Programının bu verilere uygunluğunu göstermeye yetecektir. Bu görüşü doğrulamak amacıyla, Programın, ilkin sistematiği, sonra yaptığı tahliller ve nihayet bulunduğu vaitler gözden geçirilecektir.

1. Bilimsel Sosyalizm ve Programın Sistematiği.

Programın **«İçindekiler»** kısmına üstünkörü bir bakış dahi bu metni hazırlayanların bilimsel sosyalizmi esas aldıklarını göstermeye yeter. Metin, beş büyük başlığa ayrılmış. **«Giriş»** kısmında TİP'in amacı ve niteliği anlatılıyor. Amaç: işçi sınıfının öncülüğünde emekçilerin iktidara gelmesidir. TİP'in niteliği ise şöyle belirtilmiş : **«Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış... emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilâtıdır.»** Bu amaç ve niteliğin bilimsel sosyalizmden esinlenmediğini iddia etmek imkânsızdır.

İkinci büyük başlık **«Türkiyenin maddi, sosyal ve politik yapısı»** dır. Bu kısımda, ilkin Türkiye'nin üretim güçleri incelenmiş (bak. **«Türkiyenin maddi yapısı»**), arkasından bu temel güçler üzerinde kurulu üretim ilişkileri ve dolayısıyla sınıf yapısı tahlil edilmiş ve nihayet siyasi iktidarın sınıf niteliği belirtilmiş **(bak. «Türkiyenin sosyal ve politik yapısı»)**. Programın bilimsel sosyalizme dayandığını ispat için aslında bu kısım yalnız başına yeter. Burada klasik şema apaçık meydandadır: Üretim Güçleri - Üretim İlişkileri - Sınıf Yapısı - Siyasi Yapı. Buna bakıp hemen bilimsel sosyalizm teşhisini koymamak imkânsızdır.

Üçüncü büyük başlık **«Kalkınma Yolu»** dur. Program, bu kısımda, bilimsel sosyalizmin temel tezine uygun olarak kalkınmanın üretim ilişkilerinin değiştirilmesine bağlı olduğunu, kapitalist mülkiyet ilişkileri içinde üretim güçlerinin ge-

TİSİ PROGRAMI'NIN

lişemeyeceğini anlatmaktadır.

Dördüncü büyük başlık **«Temel İlkeler»** dir. Bu kısımda, emekçi iktidarının, çeşitli toplumsal faaliyet alanlarında nasıl yansıyacağı incelenmektedir. Program bunu yaparken iki temel veriden hareket etmektedir : 1) **Önceki kısımlarda tesbit edilen bilimsel sosyalizmin gerekleri; 2). Türkiyenin bugünkü anayasal ve ideolojik ortamı.** Birinci verinin sonucu olarak ilk üç alt başlıkta, emekçi iktidarının, bilimsel sosyalizmin öngördüğü ilkeleri sıralanmakta, bu iktidarın bilime dayanacağı ve gerçekten emekçilerin elinde kalması için birtakım garanti kurumları ihtiva edeceği belirtilmektedir. İkinci verinin icabı olarak ise, Türk anayasasının temel ilkeleri, emekçi iktidarının temel ilkeleri açısından değerlendirilmektedir.

Programın son kısmı, **«Vatandaşa Neler Getireceğiz»** başlığı altında toplanan vaitler kısmıdır. Bu kısım da bilimsel sosyalizmden esinlenmiştir. Bir kere, yarısından fazlası iktisadi alana ayrılmış ve böylece üretim faaliyetinin toplumun temel faaliyeti olduğu belirtilmiştir. İkincisi ve daha önemlisi, reformlar sıralanırken daima üretim araçlarının mülkiyeti üzerinde ısrar edilmiş ve bu mülkiyetin yeniden düzenlenmesinin gerektiği gösterilmiştir. Ondan sonra üretim güçlerini geliştirme yollarına işaret edilmiştir. Ve nihayet, toplumun diğer ilişkilerinin bu temele nasıl uydurulacağı incelenmiştir.

Bu açıklamaların ışığında Programın sistematiğini şöyle özetleyebiliriz : 1) **Mevcut üretim güçleri, üretim ilişkileri ve bunlara tekabül eden siyasi yapı; 2) Partinin amaçladığı yeni üretim biçimi - Kapitalist olmayan kalkınma yolu; 3) Bu yeni üretim biçiminin yerleştirilmesinde uyulanacak temel ilkeler ve mevcut anayasal ilkelerin bu açıdan değerlendirilişi; 4) Bu yeni üretim biçiminin somut faaliyet alanında gerçekleşme modeli.**

Böyle bir sistematik yapının ancak kafalarında bilimsel sosyalist şemayı bulunduran insanlar tarafından kurulabileceği tartışma götürmez bir bedahettir. Yine de bu konuda bazı tereddütler kalmışsa bizzat Programın yaptığı tariflere ve tahlillere bakmak yeter. Bundan sonraki bölümün amacı budur.

2. Bilimsel Sosyalizm ve Programın tahlilleri.

Programın yaptığı tahlillerin bilimsel sosyalizme dayandığını, ispatlamak için tutulacak yol, bu tahlilleri, yazımızın «Bilimsel Sosyalizmin esasları» kısmıyla karşılaştırmaktan ibaret olacaktır. Hatırlanacağı üzere bu esasların birincisi, toplumsal gelişimin, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki zıtlaşmanın çözülmesine bağlı olduğu idi. Program **«Kalkınma Yolu»** adlı ikinci bölümünü tamamen bu zıtlaşmanın tahliline ayırmıştır. Bu bölümde Programın dediği şu : **«Türk toplumunun, ... ekonomik bakımdan kalkınması gerekir»** (s. 61). **Yani meselemiz, üretim güçlerinin geliştirilmesidir. «Bugün içinde bulunduğumuz yolun»** yani kapitalist üretim ilişkilerinin **«Türkiyeyi kalkınmaya götürmesi mümkün değildir»** (s. 61). Program bunun sebebini altı paragraf içinde incelemiş (s. 61-63). Bu inceleme sonunda vardığı sonuç, kapitalist üretim ilişkileriyle memleketimizin üretim güçlerinin gelişiminin zıtlaştığıdır. Çare, bilimsel sosyalizmin de dediği gibi, yeni üretim ilişkileri kurmaktır. Program buna «kapitalist olmayan kalkınma yolu» diyor (s. 64). Demek ki bu temel noktada, Program, bilimsel sosyalizme uyuşma halinde.

Bilimsel sosyalizmle ilgili olarak üzerinde durulması gerekli ikinci önemli nokta, sınıf tahlilidir. Yazının «esaslar» kısmında, bilimsel sosyalizme göre sınıf farklılaşmasının üretim araçlarındaki mülkiyetten doğduğu belirtilmişti. Şimdi bu konuda Programın dediğine bakmak gerek. İlkin, 18 nci sayfada mesele özlü olarak ortaya konuyor : **«Bu sistem içinde** (yani ekonomik faaliyetler sistemi içinde) **üretim ve dağıtım faaliyetlerine katılan i n s a n grupları farklı durumdadırlar... Önemli olan farklılaşma, tabiat zenginliklerine ve üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlarla, olmayanlar arasındaki farklılaşmadır. Çünkü mülkiyet farkları toplumun çeşitli sınıfları arasında... ekonomik ve siyasi nüfuz ve hakimiyet farkları doğurmaktadır.»** Bu ilkeyi belirttikten sonra Program, kendi tahlillerinde buna uyuyor. Nitekim, 28-57 sayfalar arasında incelenen **«Türkiyenin Sosyal Yapısı»** nda, sınıflar, üretim araçlarındaki mülkiyet durumlarına göre teşhis ve tesbit ediliyorlar.

Bu inceleme sırasında bazı sınıfların üretim araçlarına sahip olmak nedeniyle hakim sınıf haline geldikleri açıkça belirtiliyor : **«Büyük toprak sahipleri, ithalâtçı - ihracatçı tüccarlar, sanayiciler ve mali sermaye çevreleri halk sınıf ve tabakalarına hakim bulunmaktadır. Bu duruma tabiat kaynaklarına, üretim araçlarına, birikmiş sermaye ve donatım stoklarına sahip olarak gelmişlerdir»** (s. 36). Görüldüğü gibi Program gayet açık bir şekilde bilimsel sosyalizmin şu önemli görüşünü benimsemektedir : üretim araçlarına sahip olan sınıflar hakim sınıflardır.

Bilimsel sosyalizmle ilgili olarak Programın benimsediği üçüncü önemli husus, sınıf mücadelesidir. Gerçekten Program, kapitalist üretim ilişkilerini değiştirmede en dinamik güç olan işçi sınıfının, hakim sınıflara karşı yaptığı mücadeleyi uzun uzadıya anlatıyor (s. 44-50). Program, bilimsel görüşe uygun olarak, bu zıtlaşmanın yeni üretim ilişkilerinin kurulmasıyla çözüleceğinde ısrar ediyor. Bunun içindir ki baştan sona, daima işçi sınıfının öncülüğünde emekçi sınıfların iktidarını hedef aldığını belirtiyor. Daha Giriş kısmının ilk cümlesi, kurtuluşun «ancak» bu yolla mümkün olacağını tesbit ediyor.

Programın, yine bilimsel sosyalizme uygun olarak kabul ettiği bir diğer ilke, işçi sınıfının öncülüğüdür. Bilimsel sosyalizme göre, işçi sınıfı, en ileri teknolojiyle temasta bulunması ve çalışma düzeni icabı toplu mücadele usullerini öğrenmiş olması bakımından, tarihsel olarak toplumun öncüsü olmak mevkiindedir. TİP Programı da aynı fikirdedir. Hem bu görüşü benimserken ileri sürdüğü gerekçeler de bilimsel sosyalizmin

gerekçeleridir. Program bu fikri şu cümlelerle savunuyor : **«Türkiye, gelişmek, kalkınmak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için hızla sanayileşmek zorunda olan bir ülkedir. Demek ki, gelişmenin itici ve gerçekleştirici kuvveti, emekçi halk sınıfı ve tabakaları arasında daha çok işçi sınıfıdır. Bundan başka, hızlı gelişmenin gerektirdiği köklü dönüşümler, politik bir güç halinde teşkilâtlanacak olan emekçi halk tarafından gerçekleştirileceğine göre, gerek teşkilâtı kurmak işinde, gerekse köklü dönüşümleri bilim ışığında belirlemek ve gerçekleştirmek işlerinde Türk işçi sınıfı, bilimsel, tarihi açıdan potansiyel olarak en yetenekli halk sınıfıdır.»** (s. 54).

Bu saydığımız esasları, yani 1) toplumun temel çelişkisinin üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasında bulunduğunu : 2) sınıfların üretim araçlarının mülkiyetine göre belirlendiğini; 3) sınıf mücadelesini; ve 4) çağımızda, bu sınıf mücadelesinin, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi sınıfların iktidarı ile çözüleceğini, benimseyen bir parti programının bilimsel sosyalizmi dayanak kabul ettiği apaçık meydandadır.

Kaldı ki, Program, bu görüşü açıkça belirtmektedir. Programa göre : **«Türkiye İşçi Partisi, tabiatta olduğu gibi, toplumda da insan iradesinden bağımsız, objektif nitelikte kanunlar olduğu gereğinden hareket eder.»** (s. 67). **«Türkiye İşçi Partisi, bilimi biricik yol gösterici olarak tanır ve politikasını bilimsel gerçeklere göre çizer ve uygular.»** (s. 67 - 68). Bu bilime dayanan Parti **«yurt ve dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halk yığınları açısından değerlendirir.»** (s. 14). Çünkü bu bilim ona öğretmiştir ki, **«ulusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçi**

Sayfayı çeviriniz

halk yığınları... sosyal gelişmenin biricik itici kuvveti...dir» (s. 14). Böyle bir bilimin bir tek adı vardır: o da bilimsel sosyalizmdir.

3. Bilimsel Sosyalizm ve Programın Vaitleri.

Program, sadece yazılışının sistematiği ve yaptığı tahliller bakımından değil, bir de vadettiği icraat bakımından da bilimsel sosyalizmden esinlenmiştir. Vadedilen icraat şu ana fikir etrafında geliştirilmektedir : Türkiyenin üretim güçlerini geliştirebilmek için, bu gelişimi köstekleyen üretim ilişkilerini değiştirmek, başka bir deyişle, hakim sınıfların mülkiyetinde bulunan büyük üretim araçlarını emekçi halkın mülkiyetine sokmak. Hakim sınıflar nelerdir? Büyük toprak sahipleri, *tüccarlar, sanayiciler* ve mali sermaye çevreleri (s. 30-37). Bunların büyük üretim araçlarındaki mülkiyetine son vermek için vadedilen reformlar nelerdir? Toprak reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi, kilit sanayinin devletleştirilmesi ve nihayet bankacılık ve sigortacılığın devletleştirilmesi (s. 86-96; 102-104; 117-118; 119-120). Görüldüğü gibi vaitler kısmının anahtarı, Programın yaptığı sınıf tahlilidir. Programın *görüşüne göre* ancak bu reformlar yapıldıktan, yani üretim araçlarındaki mülkiyet durumu değiştirildikten sonra üretim güçleri geliştirilebilecektir. Bu gelişmenin nasıl olacağı ve diğer toplumsal ilişkilere nasıl yansıyacağı, Programın, «***Vatandaşa neler getireceğiz***» kısmında uzun uzadıya anlatılmıştır.

PROGRAMI GELİŞTİRMEDE PROGRAMA SADAKAT

Bu incelemenin sonunda, bir takım yanlış anlamaları önlemek *bakımından birkaç nokta*ya dikkati çekmek yararlı olacaktır.

Bir kere, bir parti programının bilimsel sosyalizme dayanması demek, o programın bütünüyle sosyalist bir program olması demek değildir. Program, aslında sosyalizme geçiş döneminin modelini çizmektedir. Ancak bu modeli çizmek için dayandığı temel bilimsel sosyalizmdir.

İkinci önemli nokta : bir programın bilimsel sosyalizme dayanması için, bu bilim açısından bütünüyle kusursuz olması gerekmez. Önemli olan, programa rehberlik eden, ana çizgisini veren sistematik düşüncenin bilimsel sosyalizm olmasıdır. TİP'in Programı işte bu anlamda bilimsel sosyalizme dayanmaktadır. Yoksa, bu programda bu düşüncenin yadırgayacağı birçok husus da vardır. Bir tek örnek vermek gerekirse 83 ncü sayfadaki şu cümleye işaret edilebilir : «... **eşitlik ve hürriyet insan varlığının ayrılmaz nitelikleridir.**» Böyle, (felsefi anlamda) idealist bir cümlenin bilimsel sosyalizmle ilgisi olmadığı meydandadır. Zira bilimsel sosyalizme *göre* «**insan varlığı**» denen şey toplumsal ilişkiler tarafından belirlenir. Tarihsel gelişimden bağımsız olarak, bir takım ebedi nitelikler taşıyan bir insan varlığı yoktur. Ancak bu gibi hatalar ayrıntılardadır ve metnin esas *niteliğini değiştirmez.*

TİP'in Programının birçok eksiklikler ve hatalarla malûl olduğu bir gerçektir. Zaten hiç bir eser mükemmel değildir ve daima geliştirilebilir. Parti üyelerinin bir görevi de bu gelişme üzerinde düşünmek ve bu yolda uğraşmaktır. Fakat bunu yaparken, düzeltmekle kuşa çevirmenin farklı şeyler olduğuna iyice dikkat etmek gerekir. Program kuşa çevrilmek, temelinden sarsılmak istenmiyorsa, *onun dayanağını teşkil eden esas düşünce sistemine* sadık kalmak gerekir. Bu düşünce sistemi de bilimsel sosyalizmdir.

Son olarak, bir de şu önemli gerçeğe işaret etmek gerekir : T.İ.P.'in Programının bilimsel sosyalizme dayalı olması, Partinin bu bilime uygun bir yol izlemesini garanti etmez. Programın bilimsel sosyalist *niteliğinin* muhafazası, bunu uygulayanların bilimsel sosyalizmi gerçekten hazmetmiş ve benimsemiş insanlar olmasına bağlıdır. Bu eksikse, Program ne olursa olsun, Partiyi bilimsel sosyalist bir çizgide tutmak imkânsız olur.

dış olaylar

● Gelişmiş kapitalist ülkelerin para bunalımlarına artık bir hayli alışıldı. Bir ara, yılda bir gibi zaman aralığıyla *geliyormuş gibi görünen bunalımlar, şimdi daha da* sıklaştı. Bu yıl ikinci bunalım «atlatıldı», üçüncüsü de en geç sonbaharda bekleniyor.

Para bunalımlarının teknik ayrıntıları önemli değil; önemli olan, bugünkü dünya ekonomisi ortamında taşıdıkları anlam ve ortaya koydukları çelişkiler. ●

KAÇINCI PARA BUNALIMI?

ATTİLÂ SÖNMEZ

En son bulanımın kısaca hikâyesi şu : Batı Almanya ticaret dengesi fazlalık vermeğe devam etmektedir. Bu, anlaşılan, Alman ekonomisinin yapısından gelen *bir özellik. Elbet bu özellik diğer birçok ül*ke için çözülmesi güç meseleler ortaya çıkarmaktadır. Alman markının, bu müzmin ticaret fazlalığını ortadan kaldırmak veya hafifletmek için, reevalüe edilmesi, yani diğer *paralar cinsinden* değerinin yükseltilmesi ihtimali karşısında, elinde dolar, Fransız frangı, İngiliz lirası vs. gibi para bulunduranlar bu paralarını mark'a çevirmektedirler. Bu durumda, özellikle İngiliz lirası, Fransız frangı, İtalyan lireti, Hollanda florini ve Danimarka kuronu aleyhine şiddetli bir spekülasyon başlamıştır. Nitekim B. Alman hükü*metinin mark hakkında bir karar vermesi* beklenen günlerde ve 7-8 gün içinde Batı Alman bankalarına 4 milyar dolar değerinde spekülatif yabancı para akmıştır.

Bu başıboş gidişin bir yerde durdurulması gerektiği kanısı, Alman banka ve iktisat çevreleri de dahil herkes tarafından kabul edilmekteydi. Çünkü bu durumun Batı Avrupa ekonomilerine verdiği zarar kadar, Alman ekonomisinin kendisine de zararları olmaktaydı. Devamlı surette fazlalık veren dış ticaret dengesi, Alman ekonomisin*de önemli enflasyoncu baskıların ortaya çık*masına sebep olmaya başlamıştı. Bu baskıları, hükümet harcamalarında yapılan kısıntılarla, vs. altetmeğe imkân kalmamıştı. Ayrıca devlet harcamalarında çok köklü kısıntıların yapılması ve buna uzun süre devam edilmesi siyasi güçlükler de çıkarmaktaydı. Önümüzdeki sonbaharda B. Almanya'da genel seçimler yapılacaktı.

Bu sebeplerle geçen Mayıs ayının başlarında Alman kabinesinin revalüasyon kararını, nihayet vermesi beklenmekteydi. Tahmin edileceği gibi Almanya'nın «müttefikle*ri» bu yönde baskı yapmakta idiler.*

Alman kabinesi revalüasyonu reddetti; bunun yerine ufak tefek ve meselâ İngiliz iş çevrelerinin «laftan ibaret» saydıkları tedbirlere yöneldi; Almanya'ya yapılan ödemelerden % 4 «Hudut vergisi» ne devam etmek, yabancıların Alman bankalarındaki hesaplarında meydana gelecek artışlar için bu bankalara % 100 rezerv tutma mecburiyeti koymak gibi... Merkez Bankaları yöneticilerinin aylık Bern toplantısında, üstünde durdukları tedbirler bile bir tarafa *bırakılmıştır.*

Bu tedbirlerin sağladığı sonuç gerçekten hiçbir sorunu çözmemiştir. Bir kere, örneğin, gelen 4 milyar doların sadece 650 milyon dolarının geri çıktığı, geri kalanının *Alman bankalarında kalmakta devam ettiği* görülmektedir. Çıkan para da, muhtemelen kısa sürede büyük kâr sağlamak amacıyla kısa vadeli ve yüksek faizli olarak borç alınmış ve bu sebeple beklemeye tahammülü olmayan paradır. Ayrıca çıkan paranın önemli bir kısmının da Batı Avrupa bankalarına değil, Amerikan bankalarına gittiği söylenmektedir.

Alman hükümetinin bu davranışının arkasındaki sebepler nelerdir? Görünüşe göre, ve Alman kamu oyuna gösterildiği şekilde, tartışma Maliye Bakanı Hıristiyan Demokrat

Strauss ile İktisat Bakanı Sosyal Demokrat Schiller arasında meydana gelmiş ve sonuçta Koalisyonun nispeten kuvvetli kanadına mensup olan Strauss kazanmıştır. Muhalefette bulunan Neo-Nazi partisi şiddetli ve gürültülü şekilde revalüasyona karşı çıkmıştır. Yine görünüşe göre Hıristiyan Demokratlar, revalüasyona karşı olan çiftçi ve ihracatçıların oy ve desteğini Nazilere kaptırmak istememişlerdir.

Fakat Alman hükümeti önemli bir çıkmaz içindedir. Bu çıkmaz Koalisyonun yıkılması tehlikesinden ileri gelmemektedir Nitekim Schiller'in istifa tehdidi sadece bir blöf olarak kalmış, seçimler öncesinde kimse kendisinde Koalisyonu tehlikeye atacak gücü görememiştir. Ancak revalüasyonu reddetmek veya seçimlerden sonraya ertelemek Alman ekonomisinin meselelerini katmerleştirmiştir. Bir kere hükümet revalüasyonu reddederken, kesin şekilde ve kamu oyu önünde en ufak enflasyoncu baskıya müsaade etmemek vadinde bulunmak zorunda kalmıştır. Strauss ve Kiesinger ekibinin yakın siyasi geleceği ve vaadin yerine getirilmesine bağlıdır. Aksi halde seçilmelerde Sosyal Demokratların, büyük kütleleri çok etkileceği anlaşılan büyük bir koz elde edecekleri ortadadır. Bu sebeple daha şimdiden *Strauss*, enflasyonu durdurmak ve önlemek için iktisadi büyümeyi çok yavaşlatacak deflasyoncu tedbirler almaya başlamıştır. Bu yıl ve gelecek yıl Alman ekonomisinde yatırımların *önemli ölçüde gerilemesi, işsizliğin* artması, harcamaların köklü bir şekilde kısıtlanması kararlaştırılmış gibidir.

Dış ilişkilerinde Alman Hükümeti hakim bir *duruma ulaşmış gibi* görünmekte olabilir: alacağı -veya almayacağı- tedbirlerle Batı Avrupanın en büyük paralarının değeri ile istediği gibi oynayabileceğini ispat etmiştir. *Fakat* durum biraz da görünüşte böyledir. Çünkü Alman Hükümeti siyasi ve askeri bakımdan, hiç olmazsa bugünkü şartlarda Batı Avrupa ve Amerika hükümetlerine *karşı fazla sesini yükseltecek durumda değildir*. Sadece Kanada hükümetinin bile Avrupa'daki askeri gücünü geri çekme kararı Almanya'nın dış politikasına önemli bir darbe *olmuştur. Bilindiği gibi Alman hükümeti*, Almanya'da asker bulundurup da ödeme güçlükleri çeken ülkelere, bu arada ABD ve İngiltere'ye, önemli yardımlar yapmak zorun*da kalmakda; askeri ve bir ölçüde sivil sipa*rişlerini bu ülkelere yapmak, bu ülkelerin hazine bonolarını satın almak gibi.. Almanya çok ileri gittiği takdirde çeşitli siyasi «şantajlara» karşı *açıkta bulunduğunu bilmekte*dir. Dolayısıyla attığı her adımın kendine ödetilebileceğini bilmekte ve kamu oyuna bunu mümkün olduğu kadar tatlı formüller halinde kabul *ettirmeye çalışmaktadır*.

Bu şekilde Alman hükümeti her hal ve kârda kararının karşılığını hem içerde hem dışarda ödemek durumunda olacaktır. İçerde bir iktisadi bunalım yaratarak ve dışarda, revalüasyonu redderek ihracatçısına sağladığı avantajı, geniş halk kütlelerini vergileyerek işgal ordularının masraflarını karşılamak suretiyle...

Bütün bu gelişmeler Alman kamu oyunda büyük çalkantılara ve ne olacağı önceden kestirilemeyen siyasi bunalımlara sebep olacak gibi görünür. Seçimlerde nispi bir sola kayma ihtimali ortaya çıkabileceği gibi, sağa doğru önemli bir dönüş de olabilir. Alman siyasi yapısı, sola kaymayı az muhtemel ve sonuçları itibariyle de az önemli kılmaktadır: Almanya'da aşağı yukarı teşkilâtlanmış bir sol kalmamış gibidir. Halbuki aşırı sağ hem teşkilâtlanmış, hem de gittikçe büyük sermaye tarafından beğenilir, kabul edilir olmaya başlamıştır.

Almanyanın revalüasyonu reddetmesi, diğer açık veren ülkelerin, -bu arada Türkiyenin de-, yapmak zorunda kalacakları devalüasyonu o derecede yüksek yapmaları zorunluğunu ortaya koymaktadır. İngiltere dış ilişkilerinde artık nerdeyse resmen iflastan bahsetmektedir. Yıllardır hüküm süren iktisadi yavaşlama tedbirlerine rağmen, İngiltere'nin ticaret açığı her ay yeni rekorlar kırmaktadır. Geçen yıl yapılan devalüasyonun en ufak bir fayda sağlamamış olduğu resmen kabul edilmektedir. İngiltere aşağı yukarı Hollanda seviyesinde bir küçük devlet rolüne doğru itilmekte, fakat şeklen de olsa büyük devlet rolüne devam edebilmek için gittikçe daha fazla Amerika'nın dış politika ve askeri teşebbüslerini destekleyerek, yardım ve krediler sağlamaya çalışmaktadır. 17 Mayıs 1969 tarihli Economist dergisi şu soruyu sormaktadır : «Ortadaki hiç de iç açıcı olmayan soru şudur : Wilson Hükümeti İngiltereyi bu iflas durumundan nasıl çıkaracaktır? Veya Sterlin için, kısa süreli de olsa, bir nefes alma imkânı sağlamaya karşılık milli bağımsızlığımızdan ödeyeceğimiz be*del ne olacaktır?» asırlar boyu dünya millet*lerinin milli bağımsızlığıyla, kedinin fareyle oynadığı gibi oynayan Büyük Britanya İmparatorluğunun, şanlı Economist dergisinin so*rusu budur*.

İngiltere ödemelerini devam ettirebilmek ve hemen yeni devalüasyona sürüklenmemek için Uluslararası Para Fonundan 1 milyar *dolarlık yeni bir kredi istemektedir*. Öyle anlaşılıyor ki, Fon, bu sefer, geçen yıllar olduğundan daha çetin şartlarla İngiltere'nin karşısına çıkacaktır. Bu şartlar esas *itibariyle şiddetli bir deflasyonu ön görmek*tedir; yani İngilterede, zaten son derece düşük olan büyüme hızını daha da düşürmek durumunda kalacaktır. Yani üretim yavaşla*tılacak, yatırımlar duracak, işsizlik artacaktır*. Halbuki aynı anda Almanya da aynı işi yapmaktadır. Yani İngiltere ekonomisini yavaşlatıp, fiyat artışlarını durdurarak ihracatını *teşvik etmek istemektedir. Yukarda açıkladı*ğımız gibi başka sebeplerle Almanya da aynı yola yönelmiş bulunmaktadır. Aslında İngiltere'nin durumuna benzer bir durum Batı Avrupa ülkelerinin çoğu için de söz konusudur; Fransa, Hollanda, Danimarka, İtalya ve derece derece diğer ülkeler. Bu suretle önümüzdeki yıllarda ödeme ve para krizleri daha sık ve daha yıkıcı olacağa benzemektedir. İhracat piyasalarındaki mücadele gittikçe daha fazla ölüm kalım meselesi haline gelecektir. Unutmamak gerekir ki, mesele yalnız Avrupa ülkeleri meselesi değil; ABD de bir sürü dış ticaret ve enflasyoncu baskı meseleleriyle karşı karşıya. Diğer taraftan, sosyalist blok ülkeleri de bazı piyasalarda yavaş yavaş önemli ihracatçılar haline gelmektedirler. Bunalım galiba bu kapitalist dünyanın devamlı özelliklerinden biri haline gelme eğilimindedir.

Bu bunalımlar dizisinin Batı toplumlarını nereye götüreceğini kestirmek bu yazı çerçevesini aşacak bir çalışma gerektirir. Ancak gayet yüzeyde bir gözlem bile bazı temel çelişmelere dikkati çekebilir.

Birinci olarak şu kesinlikle söylenebilir : ileri kapitalist ülkeler bile devamlı bunalım düzenine alışmaya başlamaktadırlar; dolayısıyla önümüzdeki yıllarda serbest ticaret ve benzeri edebiyat sadece ders kitaplarında okutulup sonra unutulan doktrinler haline gelecektir. Dış ticaret üzerinde kontrollar, «teşvik» tedbirleri, dış pazarlar arama ve oralarda yerleşme meselesi bütün ileri kapitalist ekonomilerin bir numaralı meselesi olacaktır. Bu gidişle «Batı Bloku» un dış politikasında önemli çalkantılar ve dönüşümler beklenebilir. ABD'nin hakim ekonomi ve lider durumu gittikçe daha fazla tartışma konusu olacak ve bu *liderliğin devam ettirilmesinin* maliyeti gittikçe daha yüksek olmaya başlayacaktır.

Türkiye gibi geri kalmış ülkelerin *mümkün olduğu kadar serbest ticaret* yapan ülkeler haline getirilmesi ve mümkünse gümrük birliklerine sokulması gittikçe daha çok arzu edilir hale gelecektir. Bu şartlarda *Türkiye gibi ülkelerin ihracat cephesinde* önemli başarılar beklemeleri gittikçe daha açık bir şekilde boş hayaller olarak ortaya çıkacaktır. Bu gibi ülkeler ekonomik yapılarına *yeni bir temel sağlamadan, sanayileşmenin* ve gerçekten ihracat yapabilir hale gelmenin imkânsızlığını daha somut şekilde göreceklerdir.

İleri ülkeler bakımından bunalımlar dizisi, bugün, açık bir şekilde, halk kütlelerinin aleyhine olmakatdır. Çalışanlar ancak iki şık arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılmaktadır : ya durağan bir ekonomi ve işsizlik, gençler için hiçbirşey ifade etmeyen bir gelecek; ya da yükselen fiyatlar, güçleşen hayat şartları, yönünü şaşırmış bir ekonomi, haksız yere ve spekülasyon yaparak biriktirilmiş servetler...

Kapitalist düzenin asırlar boyu sömürmeden sonra en ileri aşamalara ulaştığı ülkelerde bile halka sunduğu tercih olanakları işte bundan ibarettir.

EMEK, belirli bir sayıda basıldığı için bütün yurtta dağıtılamamaktadır. EMEK'in aksamadan elinize geçmesini istiyorsanız abone olunuz. Bu ayrıca gazetenin mali gücünü de artıracaktır.

Türkiyede Sosyalizm Tartışmaları

Milli Demokratik Devrim Fetişizmi -2-

MEHMET SELİK

III. Broşürde Türkiye'nin Sosyalizme Geçebilmesi veya Sosyalizme öngelen Aşamaya Ulaşabilmesi İçin Varılması Zorunlu Görülen Somut Hedefler ve Bunları Gerçekleştirmekle Görevli Görülen Güçler.

A. HEDEFLER :

1. «Türkiye'yi emperyalizmin sömürü alanı olmaktan kurtarmak için emperyalizm ile vesayet ilişkilerine son vermek;

2. «Emperyalizm ile milli bağımsızlıkla bağdaşmayan askeri vb. bağları koparmak;

3. «Emperyalizmin işbirlikçisi durumunda olan sermaye çevrelerinin sömürü alanlarını millileştirmek;

4. «İşbirlikçi sermayenin müttefiki feodal kalıntıları köklü dönüşümlerde etkisiz hale getirmek;

5. «İşbirlikçi asalak sınıfları sömürü alanından yoksun bırakmak, bunların ekonomimiz ve toplumsal (ve siyasal - M.S.) hayatımız üzerindeki baskılarına son vermek.» *(S. 32)*

B. GÜÇLER :

1. «Şehir ve köy proleteryası;

2. «Şehirlerin ve köylerin yarı proleter unsurları;

3. «Şehir ve köy (küçük - M.S.) burjuvazisi;

4. «Asker - sivil aydın zümre.» (S. 32)

5. («Burjuvazinin milli nitelik taşıyan kolu, işbirlikçi sermayenin kucağına *itilmemeli*, bu kol hiç değilse tarafsızlaştırılmalıdır...») (S. 32)

Burada *şu hususun açık ve* seçik olarak tekrarında büyük yarar vardır ; kendilerine «mil*li demokratik devrimci*» diyen sosyalist arkadaşlarımız gerek yukarda belirtilen hedefler ve gerekse bu hedefleri gerçekleştirmekle görevli görülen güçler bakımından kendilerine düpedüz «sosyalist» diyen arkadaşlarından (yani bizlerden) hiçbir şekilde ayrılmamaktadırlar. Güçler sırası aşağıdan yukarıya doğru okunmadığı takdirde, bizlerle kendileri arasında gerçekten bu konuda bir fark yoktur.

IV. BROŞÜRÜN TÜRKİYENİN TOPLUMSAL SINIFLARI HAKKINDA KALIN ÇİZGİLİ TAHLİLİ.

Hedeflerimizi ve güçlerimizi, ve karşımızda yer alan güçleri, doğru olarak saptayabilmek için, toplumumuzu bugün oluşturan sınıfları tahlil etmek zorunludur. Broşür, ana çizgilerle de olsa, böyle bir tahlile girişmiştir. Biz, Türkiyede feodalite meselesi üzerinde yazımızın birinci kısmında durduğumuz bu konuya tekrar dönmeyecek sadece broşürün diğer sınıflarla ilgili tahlilleri üzerinde duracağız.

1. İŞBİRLİKÇİ SERMAYE SINIFININ NİTELİĞİ, EKONOMİK VE POLİTİK GÜCÜ

a. «İşbirlikçi sermaye, ..., ithalât, ihracat alanında olsun; ithalâtın daha kurnazca şekli olan montaj ve ambalaj sanayiinde olsun; ya da doğrudan doğruya, ..., büyük yabancı firmaların ajanlığı şeklinde olsun; sınıf çıkarı gereği, Türkiyede gerçek sanayileşmeye, gerçek iktisadi kalkınmaya karşıdır.» (S. 14)

b. «Ekonominin kan dolaşımını sağlayan kredi kurumları, bankalar onun denetimindedir. Başlıca sigorta kurumları onun kontrolündedir.» (S. 14)

c. «*Sanayide, madencilikte,* nakliyatta yedek parça ihtiyacının sağlanması gibi ekonomi*mizin can damarı sayılması ge*reken bir alan onun tekelindedir.» (S. 14)

d. «Toplumumuzdaki bütün asalak sınıf ve zümreler arasında en güçlü (sınıf olan işbirlikçi sermaye sınıfı) ikinci dünya savaşından bu yana meydana gelen konjonktürlerin birleşmesi sonucu, ekonomimiz üzerinde etkisini tam bir tahakküm haline getirebilmiş (tir)» (S.14)

e. «Türkiyede ekonomiye hükmeden işbirlikçi sermayedir.» (S. 21)

f. «Ve bu sınıf, (İkinci Dünya *Savaşı'ndan bu yana* gittikçe artan ekonomik gücüne dayanarak.) politika alanında da ortağı feodal ağa ile birlikte iktidara sahip çıkacak (hale gelmiş, ve) çıkarlarını en iyi takdir edebilen, kendi sınıf açısından en bilinçli sınıf olarak son yıllarda kendisi için elverişli şartlardan yararlanmasını bilerek, emperyalizmin de desteği ile politika alanında küçük burjuva bürokrasiyi, asker - aydın zümreyi ikinci plâna itebilmiş ve hegemonyasını kurmuştur.» (S. 14-15)

İhracatçı ve ithalâtçı tüccarlar, bankacılar ve sigortacılar, montajcı ve ambalajcı sanayiciler zümrelerinden meydana gelen işbirlikçi sermaye sınıfının **mahiyeti bakımından** da bizlerle milli demokratik devrimci sosyalist arkadaşlarımız arasında **görüş ayrılığı yoktur. Ancak,** aramızdaki önemli fark şuradadır : Cumhuriyet Türkiyesi'nde ülkemizin emperyalizmin etkisi ve kontrolü altına girmesi olayı 1945 yıllarından itibaren başlamıştır. Ticaret burjuvazisi ve toprak burjuvazisi ve yarı-feodal güçler, siyasi iktidarı daha açık bir şekilde kendi kontrolleri altına almak ve kendi çıkarları yönünde kullanmak durumuna bu tarihlerde zaten gelmiş bulunuyorlardı. Onların bu duruma gelebilmeleri, 1923-1947 dönemi nin siyasi iktidarının izlediği politikanın sonucu ve bizatihi emperyalizmden bağımsız bir olaydır. Bu, önemli bir anlamda, bu dönem siyasi iktidarının bunların iktidarı olduğu anlamını taşır. 1940-1950 yılları arasında toprak reformunun uygulanamayışı, Köy Enstitüleri hareketinin yürütülemeyişi, laik öğretimde ilk büyük yaraların başlangıcını teşkil eden tavizlerin, ancak güdümlü ve kısıtlı bir sendikacılık ve siyasi faaliyete imkân verilmesi gibi olaylar başka türlü açıklanamaz. 1950 de siyasi iktidar, bu anlamda, el değiştirmemiş fakat sözünü ettiğimiz sınıfların çok daha açık bir şekilde nüfuz ve hakimiyeti altına girmiştir. Ürkek de olsa yabancı sermayenin *daveti, ülkemizin Truman Dok*trini'nin ve Marshall Plânı'nın uygulama alanına sokuluşu, NATO'ya *girme teşebbüsleri* 1950 yılı öncesinin olaylarıdır.

Bu itibarla, «politika alanındaki küçük burjuva bürokrasisinin asker - sivil aydın zümrenin ikinci plâna itilmiş olmasından dolayı, broşürün şu yargısına katılmak mümkün değildir : «Kemalist küçük burjuvazi milli nitelik taşıyan daha ileri bir sınıf olduğuna göre, işbirlikçi sermaye - feodal ağa takımı ağır basarak egemen duruma gelmesi, Türk toplumunda karşı - devrimci bir gelişmeyi temsil eder. Türkiye'de son 25 yıl içinde bir karşı - devrim olmuştur. ... evet olan bir karşı - *devrimdir ve bunun en inan*dırıcı kanıtı işbirlikçi sermayenin ve feodal kalıntıların politika alanında baş temsilcisi olan Adalet Partisinin şu anda iktidarda bulunmasıdır. (S. 15)

Burada bir karşı - devrimden söz etmenin anlamsızlığını göstermek için uzun söze gerek yoktur. Broşürün bir başka yerinde «küçük burjuva bürokrasisi, asker-sivil aydın zümre «üzerine söylenilen şu sözler bunu kanıtlamaya yeter : »... bizde küçük burjuva kökten gelme aydınların öncülüğünü ettiği sınırlı reformların, anti-feodal hareketlerin hiç biri bugüne dek emekçiye somut olarak herhangi bir kazanç sağlamamıştır.» (S. 18)

2. MİLLİ BURJUVAZİ

a. «Türkiye gibi bir ülkede milli burjuvazi gibi bir sınıfın *olamıyacağını* iddia edenler vardır. Bunlar yanılmaktadırlar.» (S. 20)

b. «Milli burjuvazinin olmadığını iddia ettiğimiz anda, Türkiyede ekonomiyi, sanayiyi, madenciliği, nakliyatı vb. işbirlikçi sermayenin tekelinde yeknesak bir bütün olarak kabul etmek gerekir.» (S. 20)

c. «Türkiye de işbirlikçi sermayeden ayrı olarak değerlendirilmesi gereken bir milli burjuvazi vardır. Ama bu burjuvazinin, bugün işbirlikçi sermaye

karşısında boynu bükük olduğu, ve bağımsızlık olarak toplumumuzda ağırlığını koyamadığı da bir gerçektir. ... Milli burjuvazi kredi bakımından, yedek parça vb. bakımından bağımlı bulunduğu işbirlikçi sermayeye uzun boylu kafa tutacak güçte değildir.» (S. 21)

d. «Milli burjuvazi, varlığı kapitalist sömürü düzeninin devam etmesine bağlı bir sınıftır. ... (ve) sosyalizme karşı (dır)» (S. 20)

Türkiyede güçsüzde olsa bir milli burjuvazinin mevcut olduğu ve genel olarak milli burjuvazinin mahiyeti hakkındaki bu görüşlere katılırız.

Broşürde bu sınıf hakkında şu görüşlerde ileri sürülmektedir : «Bu sınıf ...bir yandan emperyalizm tarafından ezilmektedir. Bu bakımdan milli demokratik devrimden yana, yani bağımsız ve demokratik bir Türkiyenin kurulmasından yana olması gerekir. Ama öte yandan, demokratik devrimi izleyecek aşamada kapitalist sömürü sisteminin ortadan kalkması söz konusu olduğu için sosyalizme kesin olarak karşı olmakla kalmaz demokratik devrime katılmak konusunda da duraksamalı hareket eder. ... Onun için böyle çelişkili bir durumu olan milli burjuvazinin duraksamalı tutumunu yenememesi tabiidir. (S. 20)

Milli burjuvazi, bugün Türkiyede emperyalizm veya işbirlikçileri tarafından eziliyor olsa bile, kendi varlığıda Türkiyenin bugünkü düzenine bağlı olduğu için emperyalizme karşı çıkamaz. Ayrıca, milli burjuvazinin, emperyalizme karşı çıkabileceği kabul edilse bile daha mükemmel bir demokratik düzenden yana olması için hiç bir *zorunlu şart mevcut değildir.* Ucuz iş-gücü bulamamak gibi bir problemi yoktur. Türkiyenin iç pazarını feodalitenin mevcut olmasından dolayı sömürememesi diye bir durum söz konusu değildir. Asıl mesele, bu sınıfın kendi güçsüzlüğünde ve Türkiyenin geri bir kapitalist tarım ülkesi oluşundadır.,

Broşürde milli burjuvazi hakkında, son olarak, şu değerlendirmede bulunulduğunu görüyoruz : «Milli burjuvazinin işbirlikçi sermaye önünde boynu bükük durumu sonsuzluğa kadar sürmeyebilir. Güçlü bir halk hareketi karşısında emperyalizm ile işbirlikçi sermaye-feodal ağa ortaklığı gerilediği anda bu sınıf da yılgınlığından kurtulacak, milliyetçiliği akılına gelecek ve belki de milli demokratik devrim saflarına katılacaktır. (S. 22)

Bu son ifadeyi ciddiyetle kabili telif bulamadığımızı belirtmek zorundayız. Bunları zoraki bir müttefik yaratma gayreti ile anti-kapitalist mücadeleden söz etmemek için söylenmiş sözler olarak kabul ediyoruz. Nitekim, broşür de bu konuda söylediklerinden pek emin değildir : «bu sınıfın ancak güçlü bir halk hareketi tarihsel gelişmeye damgasını vurduğu zaman, işbirlikçi sermaye ile uzlaşmayan çıkarlarının bilincine varması ve bir süre için de olsa devrimci güçler arasında yer alması umulabilir.» (S. 20)

Broşür, anti-emperyalist mücadeleyi anti-kapitalist mücadeleden, ya da bir başka deyimle, milli burjuvaziyi anti-emperyalist güçler arasında sayabilmek için, son iki ifade de birden «halk hareketi» nden söz etmektedir. Bizce nitelikleri yukarda belirtilmiş olan milli burjuvazinin anti-emperyalist güçler arasında yer alması çok zayıf bir ihtimal olarak söz konusu olabilir. Ve bu da ancak bu sınıfın önümüzdeki yakın zamanda önemli bir ölçüde güç kazanmasına bağlıdır. Ama, işçi ve köylü emekçi sınıflarının tarihsel gelişmeye damgalarını vurmaya başladıkları zaman bu sınıfın bir süre içinde olsa devrimci güçler arasındaki yerini alması için bu günden ödenmesi istenen bedel, yani anti-kapitalist mücadelenin ertelenmesi, bize «maliyetini kurtaramaz» gibi görünmektedir.

Aslında milli burjuvazinin anti-emperyalist potansiyel bir güç olarak değerlendirilmesi doğrudur. Bu sınıfın fiilen devrimci güçler arasındaki yerini alması üzerinde, şüphesiz, kendisine karşı takınılan tavrın da belirli bir etkisi olacaktır. Ancak, proleteryanın milli burjuvazi ile somut hedefleri üzerinde ittifakı, aynı zamanda milli burjuvazi ile mücadele zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Mesele, sadece anti-emperyalist mücadele bakımından değil, anti-emperyalist mücadele kazanıldıktan sonra da milli burjuvazi ile ittifak ve milli burjuvaziye karşı mücadelenin, içinde yaşanılan somut şartlara uygun şekillerini bulmaktır. Yoksa proleter mücadelenin varlık nedeni inkar değil.

Öyleyse, adı geçen broşürde ileri sürülen metafizik düşünceler adına, bizden anti-emperyalist mücadeleyi anti-kapitalist mücadele ile birlikte yürütmenin zorunlu ve isabetli tek yol olduğu tezimizden vaz geçmemiz her halde beklenmemelidir.

(Broşürün eleştirilmesinin son kısmı gelecek sayımızda yer alacaktır.)

GERÇEKLERİ TERS GÖRMEYELİM

METİN BİLGEN

Gerçekler her zaman bizim istediğimiz gibi gelişmez. Çoğu kere arzularımıza, eğilimlerimize ters düşen bir şekilde gelişebilir. Sosyalistler herşeyden önce devrimci düşünceyi objektif olaylara tatbik etmek, değişen gelişen olayları sosyalizmin genel teorisine bağlamak zorundadırlar. Ünlü düşünce ve eylem adamı Lenin'in belirttiği gibi «Devrimci düşünce olmadan devrimci eylem olmaz»

Son olayları da bu genel prensip ışığında değerlendirmek zorundadırlar Sosyalistler.

Bugün iktidarda sömürücü sınıfların temsilcileri bulunmaktadır. Topraktaki geri sosyal ilişkileri beynelmilel sermayeyi ve onun yurt içindeki ortaklarını savunmaktadır iktidar.

Fakat iktidardaki gericiler güçlerini ve etkenliklerini büyük bir hızla kaybetmektedirler. O kadar ki aslında gerici iktidarlarca şişirilen, genişletilen devlet bürokrasisi hükümetin tutumuna karşı cephe almış bulunuyor. Yani, sömürücülerin milletimizi gütmek için bir silâh sandıkları bürokrasi, bizzat kendi yaratıcısına karşı bir durum içine her gün biraz daha kaymaktadır. Ankaradaki büyük yürüyüş bunun yeni bir kanıtıdır. Aslında durum çelişili ve çelişili olduğu kadar da olağandır.

Mevcut bozuk düzeni savunması istenen bürokrasi, hiç değilse bürokrasinin hakim sınıflarla bütünleşmemiş kesimi, başka bir alternatif aramaktadır. Aradıklarını Sosyalizimde, tam bağımsız Türkiye'de bulması olanağıdır. Bozuk düzenin çapuluna fazla bulaşmamış bürokrasinin yeni bir düzene, insanın insana kulluğunu reddeden, üretim ve tüketimin büyük bir hızla arttığı Türkiye'ye hayır demesi beklenemez. Bürokrasi bu eğilimlerini yapısı gereği her zaman kesinlikle ortaya koyamaz. Ama arzuları, istekleri, özlemleri bu yönde olabilir.

Eski D.P. erkânının, C.H.P.'nin üst yöneticilerini açıkça aynı safta aktif olarak yer aldıkları bu günlerde, bürokrasinin yerini tesbit etmek sosyalistler için büsbütün önem kazanmaktadır.

«Bürokrasi tepeden inmecidir, halka karşıdır» demekle, mesele çözülmüş olmaz. Belki geçmişteki olaylardan gelen bir kızgınlık ifadesi olur, o kadar. Bugün mesele, maddeten ve manen kesin iflasın *eşiğinde bulunan Türkiye'de önemli ve etken bir güç olan bürokrasinin yeri neredemdir?*Önemli bir kesimiyle devrimcilerin yanındadır. Bu soruyu böyle cevaplandırmak «devrimi ancak bürokrasi yapabilir» demek değildir. Bugün mesele devrimciliğinin bilincine varmıya başlıyan proletarya ile düzene karşı çıkan bürokrasi arasında devrimci ilişkiler kurma meselesidir. Ve de bu pratikte, ama bilinçli, ama bilinçsiz, yer yer yapılmaktadır.

Köylünün C.H.P. devrinde jandarmadan yediği dayağın vebalini bürokrasinin üzerine kaydırmak, halkın nefretini bürokrasi üzerine kanalize etmek hâkim sınıfların işine yarar. Bürokrasinin halka yaklaşan, ama kesince kararlı olamıyan kanadını bizden soğutur. Aslında jandarma hikâyesi bir yerde köylünün, işçinin, bunalımdan kurtulamıyan proleter arkadaşınca horlanmasıdır. Olayların sadece sonuçlarına değil, biraz da sebeplerine bakıldığında bu ortadadır.

Bugün Türk Sosyalistlerinin önündeki görev devrimci mücadelenin yolunu saptamak ve önümüzdeki somut meselelere karşı birlikte somut davranış ve eylem biçimini bulmaktır. Partimizde ve diğer sol kuruluşlar içinde sosyalistçe, gerçekçi değerlendirmelere açık olmak gerekir önce.

Bu yapılabilindiğinde gerici güçlerin hızla karşılarına aldıkları güçleri devrim safında birleştirmek kolaylaşacaktır.

Hodri meydan sosyalist dostlar, bu işin altından kalkalım.

LOUİS ALTHUSSER

MARKSİST İLKELERİ NEREDE BULACAĞIZ?

Marksizmin *ilkelerini tanımlamak* ve *açıklamak* işine girişmekle, bu ilkeleri icad etmek iddiasında bulunmuyoruz; sadece onları yeniden ele almak, tahlil etmek ve geliştirmek istiyoruz. Tanımlamaya ve açıklamaya gelebilmeleri için, daha önce bu ilkelerin varolmaları, ve şu ya da bu şekilde elimizin altında bulunmaları gerekir.

Bunun böyle olduğu, sanırım, açık bir şey. Marx'ın bize bıraktığı yapıt üzerinde düşünüyoruz. Öyleyse, marksist teori ve marksist pratik ilkelerinden söz etmek için, bu ilkeleri nerede bulunuyorlarsa oradan, **yani marksist teori ve marksist pratikten «almak» yeter gibi görünüyor.**

Bununla birlikte, bu cevap, basitliği içinde, bizzat marksizm ilkelerinin tabiatına dokunan birçok önemli sorun çıkarıyor ortaya.

-1-

Önce, marksist ilkeleri, nerede üretilmiş ve açıklanmışlarsa oradan, yani Marx'ın ve büyük öğrencilerinin teorik yapıtları içinden «alacağız».

Ama, okunuşlarının bir takım güçlükler çıkardığını görmek için, bu yapıtları biraz tanımak yeter.

Bu güçlüklerin ilki, bizzat Marx'ın yapıtları için söz konusudur. Gerçekten, Marx'ın (felsefi ya da «Gençlik» yapıtları denilen) ilk yapıtlarıyla, **Manifesto, Felsefenin Sefaleti, Ekonomi Politiğin Eleştirisine katkı, Kapital...** gibi daha sonraki yapıtları arasında, çok belirli teorik farklılıklar vardır. Bunun yanısıra, bu iki grup yapıt arasında, belirli konu farklılıkları da vardır. Örneğin, «Gençlik» yapıtlarında ve **Alman İdeolojisi**'nde, felsefe ve ideolojiden sık sık ve doğrudan - doğruya söz eder Marx; ama **Kapital**'de ya hiç, ya da pek az söz eder bu konulardan. Şimdi, felsefe ya da ideolojiyle ilgili marksist ilkeler için hangi metinlere baş vuracağız? Yazıldıkları tarih ne olursa olsun, bu konulardan açıkça ve doğrudan - doğruya söz eden metinlere mi, yoksa daha sonraki, ama bu konulardan ya çok az, ya da hiç söz etmemek gibi çok ciddi bir sakınca taşıyan öbür metinlere mi?

Marksizmin ilkelerini Marx'da «bulabilmek» için, şu ön sorunu koymuş ve çözümlemiş olmamız gerekir : Marx'ın hangi metinlerini **marksist** olarak kabul edebiliriz? Başka bir deyişle, bizzat Marx'a, basit ve çok doğal bir soruyu sormuş olmak zorundayız : 1840 yıllarının bütün burjuva aydınları gibi, zorunlu olarak egemen (idealist) ideoloji içinde düşünmüş bulunan Marx, hangi andan, hangi yapıttan itibaren bu ideolojiden kopmuş, hangi andan, hangi yapıttan itibaren kendi devrimci teorisinin temellerini kurmuştur? Açıktır ki, bu kopuş ve bu devrimden önceki metinlerin, örneğin «Gençlik» yapıtlarının idealist ve hümanist metinlerinin özünü ve sözünü marksist olarak kabul edersek, **imza** fetişizmiyle büyülenmiş ve Marx'ın gerisine düşmüş oluruz : Bir metni, Marx'ın imzası değil, Max'ın gerçek anlamdaki «düşünce»si marksist olarak başlatabilir.

Marksist - öncesi metinlerle *marksist metinlerin kimliklerini* iyice saptamak, bu iki seri metni birbirinden ayırdetmek işi, bizzat Marx'ın yapıtı üzerinde başlı başına bir eleştiri çalışmasını şart koşar. Biz bu zorunlu eleştiri çalışmasına daha önce girişmiş bulunuyoruz (1). Maksist teori üzerindeki her konuşmanın, bu ön eleştiri çalışmasına **dayandığını**, böyle bir çalışmayı şart koştuğunu bilmek gerekir.

Bu ön çalışma, ciddiye alınırsa, bundan sonra ikinci bir soruya cevap verebilecek yetenekte olunmasını gerektirir :

Marx'ın marksist yapıtları, bu ilkeleri ne doğrudan-doğruya ve açıkça işlemiş, ne de doğrudan-doğruya ve açıkça ifade etmiş olmadıkları halde, bazı marksist ilkeleri Marx'ın bu yapıtlarından (örneğin **Kapital**'den) ve **Alman İdeolojisi**'nde sık sık söz konusu edilir felsefe; ama **Kapital**'de pek, hattâ hemen hemen hiç konu edilmez. Eğer Marx'ın Gençlik yapıtlarının «marksist» olmadıklarını bilirsek, bu yapıtların felsefe üzerindeki formüllerini kabul etmeyeceğiz : tutmayacağız bu formülleri. Öyleyse, marksist çıkartabilir miyiz? Çıkartabilirsek, *bunu ne hakla, ve hangi* yollardan yapabiliriz? Örneğin marksist **felsefe** anlayışını alalım ele : «Gençlik» yapıtlarında felsefeyi tanımlamak için gereken şeyi **Kapital**'de *arayacağız.* Ama ne var ki, **Kapital** marksist felsefenin ilkelerini ete kemiğe bürünmüş bir halde ver-

---

(1) Bakınız: Dipnot 2 (16. sayfanın sonunda basılacak)

Neden

«Genç» Marx'ın bilimsel sosyalist teori içindeki yeri nedir? **«Yabancılaşma» kavramının «Genç» Marx'ın düşüncesinde bir «orta direk» değeri taşıdığını unutmamak şartıyla, günümüzün marksistleri arasında süregelen ilginç tartışma, aslında pek de önemli bir şey değilmiş gibi görünen bu soruya indirgenebilir.**

Gerçekte, *«1844 El-yazmaları»****nın ilk olarak 1932'de yayınlanması* üzerine, zamanın sosyal- demokratları, «Genç» Marx'ı, marksizm-leninizm'e karşı, bir «koç başı» olarak kullanmak istemişlerdi. O zamanki boy hedefleri «stalinizm» olmuştu. «Stalinizm»i marksizm-leninizm'den ayırmak, dahası, marksizm-leninizm adına «stalinizm»e karşı çıkmak, 1930 yıllarında, sosyal-demokratlar için her halde düşünülmesi mümkün bir şey değildi. Ayrıca gerekli bir şey de değildi: Çünkü onlar, açıkça, marksizm-leninizm'in karşısındaydılar.**

Bugün «Genç» Marx'ın yeri, hiç olmazsa «markistler» arasında, başka bir düzeyde tartışılmaktadır. «Genç» Marx'ın düşüncesine *bilimsel sosyalist teori içinde belirli bir ağırlık verilmesini* isteyenler, bunu, «Kaynaklara dönüş» adına, «Genç» ve «Olgun» Marx arasındaki «bütünlük» adına istemektedirler. (Örneğin Togliatti, *bütün marksizmin,* «1844 El-yazmaları» *içinde olduğunu söylüyordu).* Ama bu «bütünlük», tartışılması kaçınılmaz pratik ve teorik sorunlar çıkarmaktadır ortaya. Sadece bir örnek vermiş olmak için, bu «bütünlük» adına, örneğin 1930'larda «dışardan» yöneltilen eleştirilerden bazılarına, 1960'larda «içerden» sahip çıkılabildiğini belirtmekle yetiniyorum. Böylece, geleneksel pozisyonları ister istemez tartışma konusu yapma durumunda bulunan bu girişim, başka hiç bir sebep bulunmasaydı bile, sadece bu yüzden hareketli bir tartışma konusu olabilirdi. Kaldı ki, teorik düzeyde geliştirilen çalışmalar, bu «bütünlük» girişimini, bu türlü pratik sonuçlardan bir bakıma bağımsız olarak da *hararetli bir tartışma konusu haline getirmiş bulunuyor. Althusser'in* adı, bu tartışma içinde merkezi bir yer işgal etmektedir. «Genç» Marx'ın düşüncesinde «marksist-öncesi» bir karakterin egemen bulunduğunu iddia eden Althusser, Pour Marx **adlı kitabının önsözünde, Marx'ın yapıtını dört döneme ayırmaktadır : 1)** Gençlik yapıtları **(1840 - 1844). Doktora tezinden 1844 El-yazmalarına kadar uzanan bu dönem, Kutsal Aile'yi de kapsamaktadır: 2)** Kopuş yapıtları **(1845).**

TEORİ

mez bize; çünkü o, kendi konusu olmayan felsefeyi değil, kapitalist üretim tarzını inceler.

Bununla birlikte, marksist felsefe gerçekten **Kapital**'dedir; **Kapital**, marksist felsefenin bir «gerçekleşmesi» dir. O halde diyeceğiz ki, marksist felsefe ancak **Kapital** içinde bulunabilir, çünkü orada **iş başında**'dır. Diyeceğiz ki, marksist felsefe **Kapital**'de **«pratik durumda»** mevcuttur; **Kapital**'in teorik pratiğinde, daha açık bir deyişle, **Kapital**'in konusunu kavrama **tarzında**, sorunlarını koyma **tarzında**, bu sorunları inceleme ve çözme **tarzında** mevcuttur. Bu **«pratik durumda»** deyimi bizi yanıltmamalıdır. Bu deyim, burada, felsefenin **bilimsel** bir yapıt içindeki, bir teorik pratik içindeki varlık biçimini, yani **teorik** bir varlık biçimini **ifade** eder; **siyasi** ve tarihi bir yapıt içindeki varlık biçimini, yani kelimenin günlük anlamında pratik bir varlık biçimini değil. (Felsefenin siyasi ve tarihi bir yapıt içindeki pratik varlık biçiminin ne olduğunu birazdan -bu yazının ikinci kısmında- göreceğiz). Marksist felsefenin **Kapital** içinde «pratik durumda» mevcudiyeti, **Kapital**'in konusunun, sorunlarının, bilimsel, yani teorik yönteminin kendine özgü varlık biçimini ifade eder. Yani marksist felsefe pratik durumda **Kapital** içinde bulunur demek, marksist felsefenin özü **Kapital** içinde tamamen mevcut, ama teorik biçimi mevcut değil demektir. Diyalektik materyalizm (marksist felsefe), **Kapital**'de kendi başına, farklılığı içinde, tarihi materyalizmden (tarih bilimi) bağımsız olarak **değil**, tarihi materyalizmin kapitalist üretim tarzının içyüzünü tahlil eden bu bölümü içinde, bu bölüm aracıyla, ve bu bölüm dolayısıyla incelenmiştir.

Marksist felsefe anlayışını **Kapital**'den «çıkarma» hakkını bize veren şey, marksist felsefenin «pratik durumda» **Kapital** içinde varolması olgusudur. Eğer marksist felsefe **Kapital**'de mevcut olmasaydı, onu oradan çıkartamazdık. Eğer marksist felsefe **Kapital**'de sadece özü içinde değil, biçimi içinde de, yani ete kemiğe bürünmüş ve dört başı mamur bir halde mevcut olsaydı, onu oradan «çıkarmak» ihtiyacını duymazdık. Marksist felsefe **Kapital**'de «pratik durumda» (öz) varolduğu, ama teorik durumda (biçim) varolmadığı içindir ki, bu felsefenin özüne kendi has biçimini vermek zorunda bulunuyoruz. Bunun için, bu felsefenin özünün kimliğini saptamalı ve ona kendine uygun düşen biçimini vermeliyiz.

Bu iş, gerçek bir teorik çalışmadır : sadece ampirist anlamda basit bir **çıkarsama**, basit bir soyutlama işi değil, büyük çabalar isteyen bir işleme, dönüştürme ve üretim çalışması. Marksist felsefenin eylem halinde, **pratik durumda**, biçiminden, yani teorik formülasyonundan bağımsız olarak gerçekten varolabileceğini bildiğimiz andan itibaren, bu çalışmayı hiç olmazsa doğru bir yönde sürdürebiliriz. Ve marksist felsefenin bu varolma olanağını önerdiğimiz zaman, sadece bir olguyu («bu böyledir») önermiş olmadığımızı, ayrıca bizzat marksizmin bir temel ilkesini de, neticede bir felsefe ve bir bilim **ilişkisiyle**, teori ve pratik ilişkisiyle ilgili bir ilkeyi de önerdiğimizi bilmeliyiz : felsefenin, kendisi-için varolmadan önce, ilkin bilimler **pratiği** içinde varolmasını gerektiren ilke.

Marksist felsefe ilkeleri konusunda bu söylenenlerin, marksizmin birçok öbür ilkeleri için de geçerli olduğunu anlamak kolaydır : Çoğunlukla, bu ilkeleri, Marx ve hâleflerinin metinlerinde bize içinde verilmiş bulundukları «pratik durum»dan, büyük bir işleme, dönüştürme, ve üretim çalışmasıyla «çıkarmak» zorunluluğu içinde bulunuyoruz. Bazı temel ilkeler (örneğin : felsefe, teori ve pratiğin birliği, v.s.) için geçerli olan şey, onların sonuçları için haydi haydi geçerlidir. Marx «her şeyi demiş» değildir; sadece buna zaman bulamadığı için değil, ama bir bilgin için «her şeyi deme»nin bir anlamı olmadığı için : Ancak bir din «her şeyi demiş» olduğunu iddia edebilir. Bir bilimsel teorininse, tersine, daima söyleyecek **başka şeyleri** vardır. Çünkü bir bilimsel teori mevcutsa, tanım gereği, bizzat çözdüğü sorunlar içinde, bir o kadar, hatta daha da çok yeni sorun bulmak için mevcuttur. Demek ki, bazı marksist kavramları ve bu kavramların sonuçlarını tanımlamak için, çoğunlukla onları Marx ve hâleflerinin yapıtlarından «çıkarmak», ve bu işi karmaşık bir teorik işleme ve üretim çalışmasıyla sürdürmek zorunda bulunuyoruz.

Bu zorunlu ve güç çalışma, bir başlangıç şeklinde, yani tam olmayan bir biçimde başlamış bulunuyor (**Pour Marx** ve **Lire le Capital** adlı kitaplara bakınız). Marksist teori üzerindeki her konuşma böyle bir çalışmaya dayanmalıdır; aksi halde, Marx tarafından konulmuş bulunan «köşe taşlarını» (Lenin) sık sık yeniden-koymak ve yeniden - adlandırmak durumuna düşebiliriz.

Asıl önemlisi şudur ki, Marx'ın yapıtları ve **Kapital** karşısında yalnız değiliz. Yukarda sözünü ettiğim işleme çalışmasına uzun zamandan beri girişilmiştir, ve bu çalışmanın sonuçları, Marx'ın büyük öğrencilerinin teorik yapıtları içinde bulunmaktadır. Örneğin Engels ve Lenin'in yapıtlarında, **Kapital**'de sadece «pratik durumda» bulunan bazı ilkelere açıkça ve doğrudan - doğruya yanaşılmış olduğunu görüyoruz. **Anti-Dühring**, **Doğanın Diyalektiği**, **Materyalizm ve Ampiriokritisizm** gibi kitaplar, örneğin marksist felsefenin tabiatı, teori ve pratik ilişkisi, v.s. gibi **Kapital**'de üstü örtülü bir biçimde kalan sorunları, çok daha açık terimler halinde koymamızı mümkün kılarlar. Örneğin **toplumsal kuruluş** kavramı, **her toplumsal kuruluş içinde bir çok üretim tarzının kombinezonu** kavramı gibi tarihi materyalizme bağlı öbür ilkelerde de durum aynıdır : Lenin, sıkı bir teorik işleme v.s. ile bu ilkeleri Marx'dan «çıkararak» formüle etmiştir.

Marksist teori üzerindeki her yapıt, Marx'a ve hâleflerine borçlu bulunduğumuz sonuçların kimliğini iyice saptamak ve bunlardan herbirinin kime ait olduğunu göstermekle başlamalı, ve objektif ve sübjektif bakımdan mümkün olan sınırlar içinde, bu çabayı sürdürmelidir. Tabii Marx'ın hâleflerinin yapıtlarına da aynı teorik «çıkarsama - işleme» yöntemini uygulamak zorundayız. Böylece, teorik özlerine uygun bir teorik biçim vermek için, bu yapıtlar içinde «pratik durumda» varolan şu ya da bu teorik unsuru «çıkarmak» mümkün olacaktır.

O zaman anlaşılacaktır ki, bu çalışma, eğer basit bir «çıkarsama» işi değil de hakiki bir işleme çalışmasıysa, daha önce tamamen hazır bulunan bir öz için ısmarlama bir biçim üretimi çerçevesinde, ancak nadiren kalabilir. Gerçekten, bir alıcının boyuna göre elbise seçer gibi, daha sonra ona kendine uygun biçimi vermek için, sadece eksiksiz bir özün

Althusser?

Marx'ın yapıtında ideolojik ve bilimsel arasındaki ayrımı belirleyen bu dönem, Feurbach Üzerinde Tezler ile Alman İdeolojisini kapsamaktadır; 3) Olgunlaşma yapıtları (1845 - 1857). Bu dönemdeki yapıtlar içinde, Marx'daki teorik olgunlaşmanın ürünü olan Manifesto; Felsefenin Sefaleti; Ücret, Fiyat ve Kâr... gibi yapıtlar bulunur; 4) Olgunluk yapıtları (1857 - 1883). Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı ve Kapital (Grundrisse ile birlikte) bu dönemin ürünüdür. (Pour Marx, Aujord'hui, II, s. 26 - 27).

Kısaca tekrarlamak gerekirse, Althusser, girişmiş bulunduğu «teorik çalışma» içinde, «Genç» ve «Olgun» Marx arasındaki «bütünlük» iddiasına, «Genç» Marx'ın henüz «marksist» sayılamıyacağı iddiasıyla karşı çıkmaktadır. Bu durum, marksizm-leninizmin geleneksel pozisyonlarıyla Althusser arasında bir paralellik kurulması sonucunu veriyor : Eleştirici bir paralellik.

Çevirisini sunmak istediğim yazı, Althusser'in teorik çalışmalarından çıkan sonuçların, bizzat Althusser tarafından yapılmış bir özeti olarak değerlendirilebilir. Yazının aslı ve bütünü, La Pensée dergisinin Nisan 1967 tarihli 132. sayısında yayınlanmıştır ve «Teorik Çalışmanın Güçlükleri» başlığını taşımaktadır. Burada «Marksist İlkeleri Nerede Bulacağız?» başlığı altında sunulan çeviri, aslında «Güçlükler» ve «Kaynaklar» ara-başlıklı iki bölümden ibaret bulunan bu yazının «Kaynaklar» bölümüdür ve bu bölüm de kendi içinde iki alt bölüme ayrılmıştır. Derginin bu sayısında okuyacağınız ilk alt-bölümde, marksist ilkelerle, marksizmin klasiklerinin teorik yapıtları arasındaki ilişki incelenmektedir. Marksist ilkelerin marksizmin teorik yapıtları içinde «pratik durumda» (bundan ne anlaşılması gerektiği yazıda açıklanıyor) varolabileceğini göstermeğe çalışan yazının bu ilk bölümü, Althusser'in teorik çalışmaları üzerine bir ilk fikir verebilir. Yazının, derginin bundan sonraki sayısında yayınlanacak son bölümünde ise, markist ilkelerin, marksizmin pratik yapıtları içinde de «pratik durumda» varolabileceği gösterilmektedir. Marksizmin pratik yapıtlarından anlaşılması gereken şey, yazının ilgili bölümünde açıklanmaktadır.

KENAN SOMER

kimliğini saptamanın söz konusu olduğu sanılmamalıdır. Saf öz yoktur. Her öz, daima belirli bir biçim içinde verilmiştir. *Öyleyse, «pratik durumda»* varolan teorik bir öze uygun bir biçim vermek, hemen daima birbirine bağlı iki işlemi şart koşar : Bir tek ve aynı süreç içinde, eski biçimin *eleştirel düzeltimi* ve yeni biçimin üretimi. Bu, daha uygun yeni teorik biçim üretiminin, eski biçimin eleştirisine, yani eski biçimin yetersizliğinin ve bu yetersizliğin nedenlerinin algılanmasına *dayandığı anlamına gelir. Bu,* hatta teorik bir konuşmada «pratik durumda» varolan teorik özlerle de ilgili olsa, teorik bir işleme çalışmasının, pratik durumda verilmiş olan şeyin eleştirel bir düzeltimine dayandığı anlamına gelir. Bunda şaşacak hiç bir şey yok : her teorik disiplin böyle gelişir. Hatta devrimci de olsa, yeni bir bilim ya da bir felsefe, daima bir yerden, her hangi bir mevcut kavramlar ve kelimeler dünyası içinde, yani tarihi ve teorik bakımdan belirlenmiş bir yerden başlar : Her teori, hatta devrimci de olsa, *kendi* köklü yeniliğini mevcut kavram ve terimlerle düşünür ve ifade eder. Onu eski düşünce dünyasının özüne karşı düşünmek için bile, her yeni teori, yeni özünü, altüst edeceği mevcut teorik dünyanın belirli biçimleri içinde düşünmeğe mahkûmdur. Bütün teorik üretim diyalektiğine hükmeden bu durumdan ne Marx kaçınabilmiştir, ne de hâlefleri. Bu nedenle, sadece Marx'ın gençlik düşüncesinin *marksist - önceki özlerini iptal*le yetinmemek, ayrıca, marksist ilkeler sisteminin mantığı ve tutarlılığı adına, içinde yeni özün ifade edilebildiği biçimler'den bazılarını eleştirmek de bizim için zorunlu bir şeydir. Bu kural, Marx ve hâleflerinin olgunluk yapıtları içindeki teorik marksist ilkelerin «pratik durumda» ki varlık biçimler'inden bazıları için de geçerlidir elbette. *Bu nedenle,* «pratik durumda» ki bir teorik öz için her uygun bir biçim üretimi, aslında, aynı zamanda bu özün kendi içinde «pratik durumda» varolduğu *eski biçimin eleştirel bir* **düzeltimidir.**

İyice anlaşılması önemli olan şey şudur ki, bu eleştirel düzeltim işlemi Marx ve hâleflerinin yapıtlarına dışardan dayatılmaz; bu yapıtların **kendi - üzerlerine uygulanmasından, kendi - üzerlerine eğilmesinden,** daha açık bir deyişle, daha işlenmiş biçimlerinin daha az işlenmiş biçimleri üzerine, ya da istenirse, daha işlenmiş kavramlarının daha az işlenmiş kavramları üzerine, veya teorik sistemlerinin, konuşmalarının bazı terimleri üzerine, v.s... uygulanmasından meydana gelir. İşte bu uygulama, sonra düzeltimle doldurulabilecek «beyazlıklar», «atlamalar», boşluklar, «eksiklikler çıkarır ortaya. Bütün bu işler aynı zamanda yapılır : Düzeltim, en çok işlenmiş biçim ve kavramların, teorik sistemin v.s. *ortaya çıkmasıyla* mümkün olabilir; buna karşılık, düzeltimin hedeflerini tesbit eden biçim, kavram ve sistemlerin ortaya çıkışını da düzeltim mümkün kılar. Örnek mi? İşte : **Kapital**'in kavramsal sisteminin, Marx'ın o gençlik yaptı olan **44 El - yazmaları**'nın kavramsal sistemi üzerine uygulanmasıyla, iki metin arasında varolan teorik kopma belirli *hâle gelir :* Böylece, (**Kapital**'de bulunan) «ücretli **çalışma»** kavramının, (44 Elyazmalarında bulunan) **«yabancılaşmış çalışma»** kavramı üzerine uygulanmasıyla, «yabancılaşmış çalışma» kavramının, dolayısıyla bu kavrama destek olan «yabancılaşma» kavramının idolojik, bilimsel - olmayan karekteri ortaya çıkar. Aynı şekilde, bizzat **Kapital** içinde, çalışma süreci, çalışma gücü, somut çalışma, soyut çalışma ücretli çalışma, v.s. gibi iyi belirlenmiş kavramların, (gene **Kapital**'de bulunan) «çalışma» *kavramı üzerine* **uygulanmasıyla,** bu (tek başına) **çalışma** kavramının, **Kapital**'de, klasik ekonomi politik ve Hegel felsefesinin kavramsal sistemine ait eski **biçimlerden** biri olan bir kelimeden başka bir şey olmadığı anlaşılır : Marx bu kavramı kullanmıştır; ama bizzat **Kapital** içinde bu biçimi gereksiz kılan ve onu eleştiren yeni kavramlara ulaşmak için. Bu kelimeyi (çalışma) marksist bir kavram olarak almak *yanlışlığından kaçınmak* için bunu bilmek son derecede önemlidir : aksi halde, bugün bir çok örneğini gördüğümüz gibi, marksizmin, bir çalışma felsefesi, bir «insanın insan tarafından yaratılması» felsefesi olarak, bir hümanizm olarak, v.s. bütün idealist ve spiritüalist yorumlarının bu kavram üzerine kurulmasına girişilebilir.

Demek ki, «Marksizmin ilkelerini *nerede* bulacağız?» sorusuna verilebilecek birinci cevap budur : **Marx'ın ve hâleflerinin teorik yapıtlarında.** Önce, Marx'ın yapıtları arasında *marksist* yapıtların *kimliğini* iyice saptamak şartıyla. Sonra, marksist ilkelerin, bu yapıtlarda bazan tastamam, uygun bir teorik biçim içinde, bazan da başka bir biçimde, pratik durumda verilmiş olabileceklerini bilmek şartıyla. Ve en sonra, Marx ve hâleflerinin yapıtlarından marksizmin bazı ilkelerini «çıkarma» nın, özellikle bu ilkeler bu yapıtlarda pratik durumda bulundukları zaman, bir işlemeye, bazan bir eleştirel **düzeltim** çalışması şeklini alması gereken bir işlemeye dayandığını bilmek şartıyla.

(1) **Bakınız :** Pour Marx ve Lire le Capital. **Bu kitaplarda, marksist gelenek tarafından devredilen ayrımlar yeniden-ele-alınmış ve geliştirilmiştir.**

16. sayfa

14. sayfadaki yerine alınacak

ŞKODA GREVİNDE BİR KURBAN VERDİK

● 2 Haziran 1969 günü Skoda-Java ve Otopar fabrikasında işçiler kanuni greve başlamışlardır. Yıllardır yetersiz şartlarla bağlandıkları sözleşmenin sona ermesine rağmen, işverenin işçiye karşı tutumuna direnmek amacıyla başlayan grevin ilk akşamında gece saat 02.00 de işçi liderlerinden **Necmettin Çalık** asfalta yazı yazarken süratle gelen bir özel otomobil kendisine çarpmış ve bu azimli, mücadeleci işçi kardeşimizin ölümüne sebep olmuştur. İşçi davasına yani işçilerin birleşerek kurtuluşları için mücadele etmeleri uğruna kendini adamış olan ve şimdiye kadar birçok işyerinden bu yüzden kovulan ilerici, uyanık ve inançlı kardeşimizin ölümü çevrede büyük üzüntü yaratmış, civardaki işyerlerinde çalışan binlerce işçi akın akın gelerek Necmettin için saygı duruşunda bulunmuştur.

Gelecekte mutlaka zafere ulaşacak olan işçi mücadelesinde şehit olan, üç çocuk babası Necmettin Çalık'ın ailesine başsağlığı dileriz.

Yılın Büyük Ropörtajı

ENDONEZYA KATLİAMI

CIA'nın yaptırdığı darbe sonunda bir milyona yakın devrimcinin «komünist» diye nasıl kesildiği, Barbro ve Güneş Karabuda'nın röportajı ile ilk defa Türkiye'de açıklanmaktadır ● *Ayrıca, Nazım Hikmet'in kendi tiyatro yazarlığını* eleştiren bir yazı serisi Türkiye'de ilk defa ANT'ta yayınlanmaktadır.

EMEK * Onbeş Günlük Sosyalist Gazete İki Haftada bir Pazartesi Günleri çıkar. Sahibi : Şaban *ERİK* * Genel Yayın Müdürü : Sadun AREN * Yazı İşleri Müdürü : Hüseyin ERGÜN * Yıl : 1 - Sayı : 4 - Fiyatı : 150 Kuruş - 16 Haziran 1969

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8 Yenişehir/ANKARA - Tel : 17 77 60 * P.K. 276 Bakanlıklar/ANKARA * Abone Şartları : 13 Sayı : 12,5 TL., 26 Sayı : 25,— TL., 52 Sayı : 50,— TL. İLAN : Santimi 25,— TL. *Yayın ilânları yüzde 50 indirimlidir.* Küçük yayın ilânları kelimesi 75 Kuruştur.

İstanbul Temsilciliği : S. Günay AKARSU Nuruosmaniye Cad. Benice Han - Cağaloğlu İstanbul * Telefon : 26 29 64 * İzmir Temsilciliği : Güner ELİÇİN, Akgerman Han 404 İZMİR * Tel : 24 986 * İstanbul Dağıtımı : *Fuat BÜTE, Ankara Cad. 8 İstanbul* * Tel : 27 89 49 * Dizgi ve Baskı : Baylan Basımı ve Ciltevi